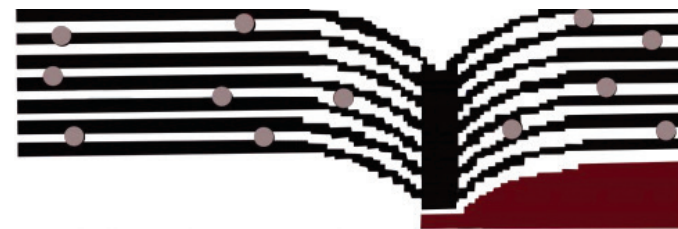

Răsunetul cultural

Magazin literar și artistic

Realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

An. XII; Nr. 12 (140), Decembrie 2024

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj

ISSN 2784-0034 ISSN-L 2784-0034

Crăciunul scriitorilor

pag. 4-7

*Ioan Aurel Pop, Antoneta Olteanu, Elena M. Cîmpan, Ion Buzași,
Iulian Boldea, Ioan Cioba, Florica Bud, Veronica Știr, Victor Știr*

foto. Elisabeta Guzu

Poveștile Bistriței

**Ion Buzași
Corneliu Gaiu**

pag. 10-11

**Horățiu Mălăele, Marele Premiu la Festivalul Național
de Proză „Liviu Rebreanu”, înmănat de președintele
Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian**

pag. 12-13

Olimpiu Nușfelean

Trenul electric s-a defectat

Trenul electric s-a defectat. A venit practica și l-a dărîmat, precum apele podul de piatră, din cîntecul copilăriei. S-a defectat pur și simplu, cînd ne era lumea mai dragă, adică atunci cînd trenul a fost angajat în călătoria cu... călători. Dar să itinerăm situația neplăcută creată de punerea în practică a unui proiect ambițios.

Potrivit informațiilor oficiale, Autoritatea pentru Reformă Feroviară (ARF) a contractat de la furnizorul Alstom Ferroviaria SpA 37 rame electrice inter-regionale de lung parcurs printr-un contract de achiziție încheiat în luna martie 2022. Primul tren electric Alstom Coradia Stream din acest lot a ajuns în România pe 4 decembrie 2023, de atunci aflându-se în teste, în timp ce calendarul de livrare a celorlalte 36 de rame electrice RE-IR s-a decalat. În valoarea contractului intră cele 37 unități electrice multiple cît și serviciile de mentenanță aferente acestora, pentru o perioadă de 15 ani. Trenurile din contract sînt produse în Polonia, iar contactul se ridică la 2,42 miliarde lei, fără TVA. O ramă electrică este formată din 6 module (vagoane), cu o capacitate de 351 de locuri. Podeaua joasă asigură accesul facil pentru persoanele cu mobilitate redusă. Viteza maximă a trenului electric cu baterie Coradia Continental este de 160 km/h și are o autonomie de pînă la 120 de kilometri, cu posibilitatea de a fi operat atît sub catenară, cît și pe tronsoane de linie neelectrificate. Există și variante cu trei vagoane. Trenului i se spune – deja? –și Săgeata Roșie Coradia Stream.

La aproape un an de la aducerea în țară și după ce toate verificările au fost finalizate, trenul a fost angajat în primul parcurs, pe ruta București-Brașov, onorat de prezența glorioasă a unor politicieni. În dimineața următoare, dintr-o eroare a computerului de bord, trenul s-a blocat în proiect, defectat, determinîndu-i pe pasageri să aștepte aproape o jumătate de oră următoarea cursă, bănuim că una „normală”. După alte verificări, credem că circulația „săgeții roșii” a fost reluată. (Îmi amintesc că, pe vremea cînd nu speram să ne mai întorcem în capitalism, am circulat cu o „săgeată roșie” – dar nu electrică, adică antrenată de un motor electric cu baterii – pe ruta Sankt Petersburg-Moscova..., într-un periplu turistic.)

Acum, însă, mă copleșesc gîndurile, iscodirile, îndoilele... Autonomie, viteză, încărcarea bateriilor, căi ferate neelectrificate, contract, beneficii economice, computer de bord, cu o minimă inteligență artificială, un an de verificări după aducerea în țară, lung parcurs... Trenul e, desigur, o minunată realizarea a științei și tehnicii pusă de oameni inventivi în slujba noastră, a oamenilor cuminți și harnici, care merg la „serviciu” sau la plimbare pe calea ferată fără să-și pună multe întrebări. Proiectul, ca oportunitate, trebuia făcut. Dar în ce condiții implementat?

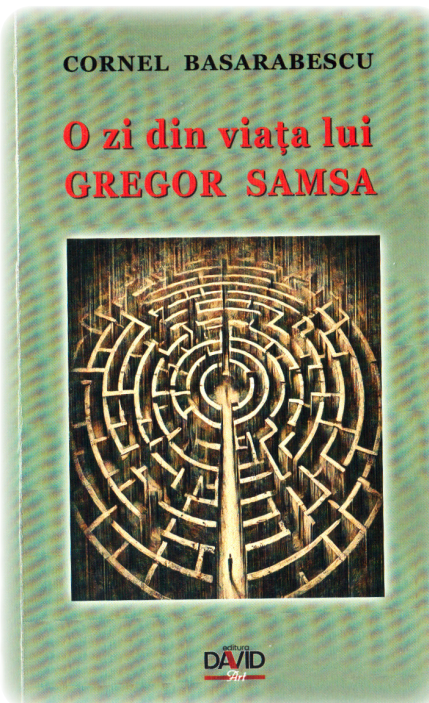
Cea mai mică nedumerire poate fi legată de încărcarea bateriilor/acumulatorilor, la fiecare 120 de kilometri. Autonomia e cam mică. Dacă trenul merge cu 160 km/h (presupunere iluzorie), înseamnă că autonomia de circulație scade sub timpul de o oră... La o călătorie oarecare, faci pauze de încărcat precum cu un tren obișnuit într-o gară părăsită. Și cum, cu ce instalații se face încărcarea acumulatorilor? Dar marea provocare e dată de cei 160 km/h. Pe unde circuli cu o asemenea viteză, cînd garniturile noastre tradiționale sar de pe șine la 30 de km/h? Computerul ramei inaugurate s-a blocat după prima călătorie. De ce? Eu îmi pot imagina că însuși computerul a oprit garnitura pentru că nu corespundeau parametrii de circulație dați de infrastructură și puși la dispoziția inteligenței artificiale pe baza căreia funcționa „creierul” trenului. Computerul s-a blocat din cauza stării dezastruoase a infrastructurii. E posibil. Niște tehnicieni electrochirurgi au intervenit mai apoi și au pus din nou trenul în mișcare, dar pentru cît timp?

E bine că ne modernizăm, dar pe ce fond așezăm această modernitate, pe ce „infrastructură”? E o problemă românească de... fond. Dumirirea ne-o poate asigura tot literatura, întorcîndu-ne spre teoria formelor fără fond a lui Titu Maiorescu, care consideră că (și nu doar criticul junimist) formele instituționale ale societății trebuie să fie ancorate într-un fond solid... Nu imităm/achiziționăm „forme” noi dacă nu le putem „planta” într-un fond solid, real, existent. Nu intrăm în amănunte. Problematika poate fi extinsă.

Vrem să ne înfrumusețăm și să dobîndim privilegii prin cosmetizare, fie aceasta oricît de costisitoare. Avem tot felul de pretenții într-o țară pe care o menținem plină de hîrtoape. Fie acestea și ideologice sau politice... Fără efecte reale. Poate că oamenii de știință, pe lîngă marea lor curiozitate „tehnică”, vor fi atît de deștepți încît să cultive/ formeze o IA (inteligență artificială) cît mai deșteaptă și... dreaptă, pusă în slujba adevărului și binelui (public). Poate chiar justițiară. Astfel încît, cînd calea ferată devine periculoasă (șine, traverse, terasament, bariere etc.), IA poate opri trenul. Urci în tren fără bilet, avansînd ceva nașului (scenariu desuet), IA oprește trenul. Arunci un chiștoc de țigară pe trotuar, IA întrerupe curentul electric din oraș. Sau circulația tramvaielor. Îi dai o palmă bunicului, IA îți blochează cardul bancar. Îi alegi greșit pe parlamentari, IA închieie ușile Parlamentului. Și așa mai departe. Altfel cum?

Iulian Chivu

Gregor Samsa – ascensiunea în simbol

Subiectul pe care îl aducea, în 2001, în atenția cititorilor poetul Lucian Scurtu cu volumul de versuri *Avatarii faraonului Gregor Samsa*, după nuvela celebrului Franz Kafka (*Metamorfoza*, 1915), este preluat, iată, într-o altă paradigmă lirică și de poetul roșioran Cornel Basarabescu, el alegând nu întâmplător un *motto* din Horia Roman Patapievici (*Omul recent*): „Este momentul cînd Gregor Samsa, după o noapte agitată de vise neliniștite, se trezește dimineața metamorfozat într-un uriaș gândac. Pe noi, oare, cum ne va găsi dimineața?”

Întrebarea lui Patapievici este cea care rămîne să lumineze orizontul liric din volumul *O zi din viața lui Gregor Samsa* tipărit la Editura David Art din București în 2024. Și dacă Lucian Scurtu intersecta în volumul amintit orizontul antic cu perspectiva lumii contemporane spre a sugera o simetrie în care lumea, viața, moartea subzistă în reprezentările terifiante ale efemerității, la Cornel Basarabescu, în același registru al conștiinței, urcă spre consistențele simbolului, îndepărtându-ne astfel de nuvela lui Kafka, efemeritatea și imprevizibilul clipei; timpul, curgerea ontică, omul ca ființă a propriului adevăr.

La Kafka, Gregor Samsa, tânărul celibatar, singurul susținător al familiei sale, este nevoit să-și accepte statutul și corveziile slujbei, însă gîndește protestatar intuiind binele generic, confortul, huzurul pînă cînd, nu în consecință, se trezește într-o dimineață cu repulsia metamorfozării sale într-un gândac, în sensul biologic de ipostază a unui ciclu existențial.

Cornel Basarabescu, însă, se ipostaziază într-o metafizică a incertitudinii, în dialog divin, identificându-se în aceeași idee cu Gregor Samsa, dar fără a se revolta ca el: „...Se făcea că ziua tășnea din craterul nopții/ și lava se revărsa doar prin ceilalți oameni./ Numai el se simțea golit și nu mai avea voie/ să se gîndească dacă pentru el va veni seara.” (p.9).

Semnele incertitudinii ontice nu sunt apăsătoare, ci se văd numai ca incitări relevante ale conștiinței de tip hegelian. Parabola este, aici, o soluție a reflectării, fiindcă prin paradoxalul viziunii ei menține spiritul nuvelei kafkiane cu atît mai evident cînd se recurge la deloc banalizata înțelepciune populară, ca în cazul unui cunoscut personaj antonpannesc: „Casa lui Nastratin Hogeia se află la marginea unei câmpii nesfârșite. Nu înțeleg de ce câmpia este nesfârșită, din moment ce are o margine...” (p.83). Înțeleptul este chemat să se pronunțe într-o pricină paradoxală: „Eu, fiind mort, nu mai puteam vorbi, iar el, fiind mai mort decît mine, nu putea să audă”(ib.).

Pentru Nastratin, cauza devine simplă la mărturisirea argumentului minimal, dar suficient: „Eu nu am nicio pretenție. Doar vreau să ne spună de ce nu s-a urcat în tren cînd simțea că se apropie moartea de el. Și trenul a plecat acum câteva minute. Toată lumea a văzut”(p.84). Nastratin soluționează cauza în stilul bine cunoscut; îi trimite pe împirinați acasă și le cere să revină a doua zi cu fotografii din tinerețe. Revine doar unul dintre ei: „...Trebuie să fii fericit. Fericit și că ai apucat să îmbătrânești. Celălalt de ce nu a venit? – Celălalt nu mai poate veni. S-a uitat mereu în oglindă să vadă dacă poate înțelege cum trece timpul și dacă poate să vadă cum îmbătrânește omul în general. Iar în oglindă apărea una și aceeași imagine: un schelet. Și, de necaz, s-a ascuns de noi în acel schelet”(ib.).

Oniricul, ca reflectare subconștient alegorică a diurnului banal, este totuși o formulă uzuală de reprezentare, o modalitate lirică pe care Cornel Basarabescu știe să o valorifice spre a mijloci intuiții sau prefigurând, astfel, în neverosimilul visului, idei altfel greu de argumentat: „Se făcea că/ Am plecat îngîndurat pe străzile imaginare ale vieții/ [...] Cînd m-am trezit, eram transpirat și nedumerit,/ Nu mai eram în patul meu./ Căram pe străzi casa unui trup străin/ Și auzeam un glas care venea/ Dintr-o altă casă. ? Era un glas ca aroma amurgului de țară./ M-am întrebat: Tot eu sunt?”(p.82). Sau: „Cine-a măsurat cu visul/ Drumul pînă la apus?/ Oare seva de-ntuneric/ Chiar în toate s-a ascuns?/ [...] Astăzi drumu-ascunde pașii/ Că nu poți să mai măsoari/ Nici cu viața, nici cu moartea/ Visul din care cobori”(p.12).

Și contemplativul constatării trece ușor spre un dialog cu Dumnezeu de la nerelevanțe (*Doamne, i-ai dat omului de toate*, p.32; *Femeia să fie fructul interzis*, p.36 etc.) la revizuire de concepție, de geneză: „Eu las fereastra deschisă,/ Tu, Doamne, lasă cerul larg deschis./ Numai așa pot fi mai aproape de mine/ Chiar dacă Tu Te îndepărtezi dinadins”(p.58).

După ce a stat în mai tot sumarul sub semnul lui Gregor Samsa, ultimul poem din cartea lui Cornel Basarabescu, *O zi din viața lui*, este, simultan, o reflecție destinală, o examinare aspră a condiției umane și, prin urmare, un interogatoriu cu Dumnezeu încercînd să afle esențialul: „Toată Noaptea m-am gîndit că semăn cu lov./ Cel ales de Suferință și care ziua aștepta noaptea/ Să scape de chinuri, iar noaptea abia aștepta să vină/ Dimineața să scape de coșmaruri/ [...] Nu ai decît să te rogi lui Dumnezeu. Și Gregor Samsa/ Nu s-a rugat, ci i-a reproșat lui Dumnezeu:/ -Doamne, m-ai făcut cîndva după Chipul și Asemănarea Ta./ Acum de ce Te joci așa de crunt cu mine?”(p.93) și Gregor Samsa își înclină identitatea spre orice ființă reflexivă dorind să se sinucidă în oglindă „mai ales că ziua sa nu va avea niciun amurg.”

Poetul Cornel Basarabescu, un migăitor printre cuvinte, impinge adesea semantica, prevăzător, la limitele posibilităților ei cu tentația absurdului (capăt al nemărginirii), numind inefabilul pe care îl caută undeva între adevărurile cuvintelor și exigențele cugetării comune: *prieten la toată, cioburi migratoare, viața depănușată, viteză, perfuzii, binoclu* etc. spre altele care pătrund deja vertiginos în poetica post-modernismului românesc precum *resetat, jet, stres, telefon, mobilă* și câte vor mai fi. Tentația rostirii filosofice (partea a III-a poartă cartezian titlul: *Întreb: deci, există*), veleitățile absurdului (*capăt al nemărginirii*) și adesea construcțiile surprinzător izbutite (*delta de înger, curgătoare închisori, rafturi în infinit, botezat solemn* etc.) sunt abilități ale poetului care se citește adesea prin România literară, Ramuri, Bucureștiul literar și artistic sau prin reviste provinciale nu mai puțin valoroase.

Menuț Maximinian

Colindul, străjer la Nașterea Domnului

De-a lungul vremii, au cules colinde cărțurari precum Ion Budai Deleanu, George Barițiu, Alecu Russo, Nicolae Bălcescu, Iacob Negruzzi, Alexandru Odobescu, Vasile Alecsandri, George Coșbuc, satul românesc fiind o inepuizabilă sursă de inspirație. Studiile dedicate tradițiilor noastre nu mai sunt demult doar un moft al etnologilor, ci și o necesitate de recuperare a valorilor acestui popor.

Deși trăim vremuri în care nu ne mai cunoaștem adevăratele tradiții, importând de peste hotare toate kitsch-urile sau construind noi altele mai „actuale”, știrbând din frumusețea lăzii de zestre a acestui popor, mai sunt oameni care trag un semnal de alarmă. Printre bunele exemple din ultimii ani se numără și Aura Văceanu cu volumul „Elemente mitice precreștine și creștine în colinda românească” apărut la Editura Etnologică.

Multe ar fi lucrurile care nu s-ar cădea să le facem. Spre exemplu, colindele se transmiteau întotdeauna în grup, pentru că în satul tradițional niciodată nu colindai singur, așa cum este moda zilelor noastre. Apoi păstrarea pronunției locale a colindelor specifice zonei nu se mai respectă, pentru că în ultimul timp există tendința uniformizării și a cântării acelorași colinde, astfel încât lumea nu mai știe, odată și cu uniformizarea portului, din ce zonă provii. Decorațiunile și arhitectura erau mult prea nesemnificative în sat. Importantă era intensitatea cu care trăiau în preajma Crăciunului, momentul cel mai festiv al anului. Ar trebui să punem mai mare accent pe legendele Crăciunului, să le povestim copiilor noștri, pentru a nu fi invadați de povestea lui Moș Crăciun care zboară cu sania trasă de reni pe deasupra lumii. Crăciun este fratele mai mare al lui Moș Ajun, ambii întruchipând îmbătrânirea și degradarea timpului, care se cere renovat, prin Nașterea Pruncului. Obiceiul colindelor este preluat de la romani care sărbătoreau „Nașterea Soarelui”, solstițiul de iarnă. De aici și apariția noului prunc-timp.

În noaptea de Crăciun focul nu trebuia să se stingă din sobă, un buștean era pus pe vatră întreg, să ardă toată noaptea. Nici lampa nu trebuia să se stingă în nicio casă. Se spune că la 12 noaptea, dacă mergeai la animale ca să le dai de mâncare, le puteai înțelege graiul. Vergelul (petrecerea) de Anul Nou, Berea (jocul, bere de la a bea) de Bobotează și nunțile desfășurate după un anumit ritual se înscriu, de asemenea, în șirul petrecerilor ce adunau acea fărâma de veselie, ce nuanța în bine viața satului.

Pregătirea începea de fiecare dată cu igienizarea casei, curățenia sufletului prin post și rugăciune, armonie și înțelegere. Cete serioase de colindători cutreierau ulița, care răsună până dimineața. În fiecare colț de sat se auzeau glasuri care anunțau Nașterea Domnului și întrebau „Lasați Craciunu în casă?”. În satul tradițional se colinda, și se mai colindă, fiecare casă din sat. Cei care nu primeau colinda, li se adesea strigături batjocoritoare, nu aveai cum să nu primești mesajul nașterii lui Hristos. Fetele făceau în șezători haine noi, pe care le îmbrăcau de Sărbători. Pregătirea bucatelor, dar și a sufletului, povestea pomului de Crăciun (care este mult mai veche decât a bradului la noi), întruchipare a nucilor și a merelor din rai sunt subiecte ce ar merita să fie dezvoltate.

Aura Văceanu dorește ca literatura populară să fie prezentă mai mult în sistemul educațional, lucru pe care l-am dori și noi: „Consider că este necesară alocarea unui capitol mai amplu folclorului de iarnă, pentru ca preadolescenții și adolescenții, aflați într-o etapă de formare a personalității, să cunoască această poezie ceremonială și să o aprecieze pentru frumusețea imaginilor și valoarea literară, pentru limba cu parfum arhaic, și nu în ultimul rând pentru muzica ei. Cred că trebuie să conștientizeze că aceste nestemate ale literaturii populare românești sunt expresia geniului creator al poporului nostru, că alături de celelalte creații ale literaturii populare au un rol fundamental în asigurarea identității spirituale a neamului. Iar legătura dintre literatura cultă și cea populară, se face prin studierea textelor marilor scriitori români/ străini, inspirate din literatura populară, și mă refer aici la basm, baladă, doină și legendă. Bogăția variantelor, bucură și deconectează, în același timp, pe oricine se arată interesat de acest subiect (p.10).

Din păcate nu este un proiect ministerial, la fel cum au alte state din vecinătate, în care folclorul să fie obligatoriu în manualele școlare. În Ungaria există cursuri de joc tradițional în școli. La noi aceasta este o altă poveste, am uitat jocurile străbune de la Sărbătorile de iarnă, în doi, în Transilvania, specifice fiecărui sat, ne învărtim toți într-o horă mare, fără noimă. Și apoi nu mai știm de strigătura ce poartă un accent liric sau ironic, satiric, incisiv și imperativ. Atitudinea pe care a luat-o omul simplu față de starea politico-socială, față de război și pace, față de muncă, față de dragoste și de natură, felul în care el prețuiește anumite însușiri morale, felul în care poporul respinge, condamnă și înfierează lipsuri și vicii morale, toate aceste atitudini etice se răsfrâng în zeci de nuanțe în folclorul nostru și implicit în strigături.

Colindatul, ce face parte acum din patrimoniul cultural imaterial a UNESCO, este

unul dintre cele mai bine păstrate elemente vii ale culturii moștenite, atestările ritualului coborând în istorie până în secolul al XVII-lea. Inițial, colindele aveau o funcțiune ritualică, de urare pentru fertilitate, rodire și belșug. Acest obicei era legat fie de începutul anului agrar (adică de venirea primăverii), fie de sfârșitul său (toamna, la culegerea recoltei). Cuvântul „colind” sau „colindă” provine din latinescul „Calendae” nume ce se dădea vechilor sărbători păgâne de Anul Nou când era obiceiul să se facă urări de belșug și fericire pentru noul an ce începea. De aceea cuvântul „colind” este pus în legătură cu sărbătoarea păgână „Calendae Ianuarii” și cu urările ce se făceau pentru Anul Nou precum și cu împărțirea darurilor de unde avem și noi obiceiul să împărțim copiilor colindători colăcei, mere și nuci.

Colindele se clasifică în general după sfera lor tematică. În practică, se deosebesc anumite funcții, corespunzătoare destinatarului colindei (de fată, de băiat, de negustor, de tineri însurăței, de logodiți), a locului de desfășurare (la intrarea și la plecarea din casă, de fereastră), sau a momentului (de doliu, de zori). În ceea ce privește felul colindatului Ovidiu Bîrlea identifică trei mari categorii: Colidatul celor mici (Pităria sau mersul cu Moș Ajunul

- cu caracter agricol, prin care se urează belșug la grâne și animale. Se încheie cu solicitarea darurilor; Sorcovitul - prin care se urează sănătate), Colindatul cu mască (Mersul cu capra (sau turca, țurca, brezoaia) - rămășiță a culturilor dionisiace; Mersul cu ursul - rămășiță a cultului totemic al ursului), Colindatul propriu-zis, al cetelor de flăcăi sau fete. Și pentru a da un exemplu mai aproape de mine, conform specialiștilor, în județul Bistrița-Năsăud există șapte tipuri de colindat, de la colindul cetelor de tineri la colindul copiilor, cel cu măști, Steaua, Sorcova, Irozii, Plugușorul. În colindele noastre, simbolurile mitologice creștine sunt suprapuse peste cele creștine, existând și o corespondență între acestea, ca de exemplu, Dumnezeu – cosmocrator; Iisus ca un cosmocrat ce stabilește ordinea, înlăturând haosul primordial, Sfântul Petru, care lasă raiul nesupravegheat și aștrii sunt furați.

„Repertoriul de colinde se constituie într-un veritabil patrimoniu al spiritualității tradiționale românești, ca o adevărată magistrală de comunicare între generații, prin care, de secole întregi, s-au putut transmite simboluri, acte rituale, reprezentări mitice, într-un cadru festiv al sărbătorilor Nașterii și Botezului Mântuitorului, ce își au izvorul în aceeași prăznuire a Teofaniei din perioada creștinismului primar. Toate actele mito-religioase și riturile pe care acestea le încifrează, aduc aminte de aceeași străveche și ființială preocupare a plugarilor și păstorilor de a-și înveșmânta fiecare act cotidian sau sărbătorec în statonica credință în Mântuitorul Iisus Hristos” spune episcopul Macarie Drăgoi al Europei de Nord în Pastorală din 2016.

Deși cunoscut în mediile savante, etnologice, ritualul este confundat de publicul larg, de multe ori, cu reflecțiile din așa-numita cultură populară, nemaifiind o surpriză pentru

noi să vedem ce se promovează în ziua de azi, făcături ale unor așa-zii artiști care, doar ca să sune, așază fel și fel de cuvinte pe ritmuri, fără a mai avea un mesaj adecvat. Putem vorbi, în acest caz, de un folcor așa-zis nou sau cel mult de cântece de iarnă, dar în niciun caz de colinde. Textele colindelor de altfel bine alese, sugerează bogăția limbii prin adevărate bijuterii. O bogăție care aduce în fața noastră și frumusețea limbii arhaice, din ce în ce mai puțin promovată de către noi în detrimentul cuvintelor împrumutate din alte limbi.

„Colinda nu vorbește despre viața interioară a individului... Colinda impune o viziune asupra lumii, idealuri, relații de rudenie, codul relațiilor de familie, modele sau antimodele”, (p.97), spune Aura Văceanu, completând „epicul mijlocește crearea stării lirice” (p.120).

Așadar, nu putem să facem din colinde șlagăre în care să ne așezăm lângă un brad cu familia și să ne povestim propria viață, ele trebuie să aibă un mesaj care să aducă în fața noastră frumusețea, armonia și muzicalitatea versurilor, parfumul arhaic al exprimării într-o limbă a unui popor înzestrat cu geniul creației.

Colindul trebuie să asigure apartenența la etnie și la tradiția creștină, la ideea de neam românesc, cu o cultură spirituală milenară, intrată în universalitate și să fie într-un fel în raport cu basmul, balada sau doina.

Prin readucerea în actualitate a unor lucrări de referință, precum cele semnate de Anton Pann -Versuri muzicești (1830), Atanasie M. Marienescu - Colinde (1854-1867), G.Dem.Teodorescu - Noțiuni despre colindele române (1879) și - Poezii populare române, vol.I (1985), Teodor T. Burada - O călătorie în Dobrogea (1880), Bela Bartok - Melodien der Rumanischen Colinde, Alexandru Rosetti - Colindele religioase la români (1920), Traian Herseni – Forme străvechi în cultura populară românească (1977), Petru Caraman – Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi (1931) și Colindatul la români, slavi și alte popoare (1983), Sabin Drăgoi – 309 colinde cu text și melodie Aura Văceanu ne arată rolul important pe care l-au avut colindele în cercetare.

Se spune ca la Crăciun cerurile sunt deschise, iar Dumnezeu aude rugăciunea omului bun. Dar când nu mai transmiți prin viu grai colinda, să răsune satul, ci prin mesajele de pe Facebook, email, SMS, care înlocuiesc urările străvechi, e clar că nu mai știm să ne întâlnim să ne bucurăm împreună de Nașterea Domnului. „Sfârșitul lumii va fi atunci când o să dispară potecile dintre casele oamenilor” spunea mitropolitul Bartolomeu. Sperăm să nu ajungem ca iarba să crească pe cărările dintre noi.

- Când ați mers pentru prima dată la colindat? Care a fost prima colindă pe care ați spus-o la fereastra gazdei? Cu ce erați răsplătiți?
- Povestea pomului de Crăciun. Când poposea în casă, cu ce îl împodobeați?
- Când a venit Moș Crăciun în casa dumneavoastră pentru prima dată?
- Ce povești legate de Crăciun știți de la bunicii și părinții dumneavoastră?
- Se află Crăciunul, cu toată salba de sărbători din preajma lui, în proiectele (scrierile) dumneavoastră?

Menuț Maximilian

Ioan Aurel Pop

Crăciunul copilăriei, rânduială și așezare

Eu fac parte din generația de demult și, cu toate că mi-am trăit primii 34 de ani din viață sub comunism, am avut o copilărie fără griji și fără privațiuni. Nu pot spune același lucru despre viața părinților mei, dar asta este altă poveste. La colindat, am fost pe la 7-8 ani, la niște rude din satul de baștină al tatei, în vacanța „de iarnă” (nu „de Crăciun”), cum se zicea oficial atunci. Prima colindă auzită de mine și cântată de mine – cu poticneli – a fost „O, ce veste minunată!” (în varianta „Ce vedere minunată!”). Răsplata erau merele, nucile (unele învelite în staniol) și cozonacul. Câteodată, veneau între daruri și

câte cinci lei.

Pomul se împodobește invariabil în seara de Ajun (și se ținea până la Bobotează). Spun „se”, fiindcă eu nu participam. Eu plecam cu bunica prin nămeți, pe la vitrinele magazinelor și prin Orașelul Copiilor (la Brașov) și mă întorceam când bradul era gata (făcut de mama) și când Moșul tocmai „trecuse” pe la noi și „plecase pe la alte case”. Bradul avea câteva globuri de sticlă, transmise din an în an, nuci îmbrăcate în staniol, lumânări de ceară, „artificii”, vată pe ramuri în chip de zăpadă.

De când am început să pricep lumea, venea Moș Crăciun și asta se petrecea de pe la trei-patru ani. De văzut, l-am văzut și am stat în brațele lui tot pe-atunci, dar în Orașelul Copiilor. Aveam pe undeva și o fotografie cu mine, speriat și retras, în brațele Moșului. A trebuit să-i spun o poezie mică și m-am împotmolit. Mai apoi a venit și acasă, fiindcă un vecin se îmbracă în moș și intra pe la mai mulți copii din zonă. Eram deja în clasele primare.

Destule, unele cântate, altele recitate. „Moș Crăciun cu plete dalbe” era o colindă care mă făcea să-mi imaginez sania prin zăpezi, cu moșul ținând hățurile. Reni nu erau pe atunci la noi. O poezie – pe care o știu și acum – începea așa: „Prin nămeți, în fapt de seară,/ A plecat către oraș/ Moș Crăciun cu-un iepuraș/ Înhamat la sânioară./ Drumurile-s troienite,/ Noaptea vine, gerul crește,/ Cu urechile ciulite/ Iepurașul se grăbește... Cred că era „folclor nou” și că, în loc de „Moș Crăciun”, se zicea la grădiniță „Moș bătrân”, dar nu conta prea mult. Bunica îmi spunea că „acolo” să zic ca ei, iar acasă să zic cum se cade și cum mă învâta ea. De altfel, la grădiniță și la școală, numele personajului era „Moș Gerilă”, însă știam că este o făcătură. Pentru noi, copiii, dacă aducea și el daruri, era bine primit.

Da, am scris mici eseuri despre Crăciun și despre Paști, fiindcă aceste sărbători mi-au traversat viața și mi-au umplut-o de har. Faptul nu ține doar de credință, ci de viață în general, de nevoia noastră de spiritualitate, de buna cuviință, de împlinirile sufletești. Nașterea Mântuitorului este un miracol, iar moartea și învierea sunt un și mai mare miracol. Dar, dincolo de credință, oamenii au nevoie de ceremonii frumoase, de ceremonialuri, de cutume. Crăciunul – asociat în copilăria mea cu neaua (care „peste tot s-a pus”), deși Mântuitorul se născuse în „țările calde” – venea cu urători, cu multe colinde, cu „craii de la Răsărit”, cu neamuri în vizită, cu mâncăruri bune (între care mă fermeca aburindul cozonac), cu miresme fine și, peste toate, cu daruri. Crăciunul copilăriei însemna pace și liniște, rânduială și așezare, pentru că toți ai mei erau sau păreau fericiți, iar eu nu știam încă nimic despre greutățile vieții.

Antoaneta Olteanu

Calendarele poporului român

Cred că pe la 5-6 ani am fost prima dată la colindat. Era la țară, la bunicii dinspre partea mamei, în Șuțești, județul Brăila. Pentru că eram destul de mică, bunica nu mă lăsa să merg singură. Vorbea cu niște fete mai mari să mă ia și pe mine. De fiecare dată îmi cosea o traistă din pânză, să am și eu pentru daruri – primeam covrigi, nuci, mai târziu câțiva bănuți. Aștia mici plecam la colindat destul de devreme, abia ce se întunecase. Umblam cu neațalușu, cum se spunea. Băieții mai mari colindau mai târziu, dar nu i-am văzut, că eram trimise la culcare (mai târziu mergeam, în aceeași formație lărgită, și cu sora mea. Iată colindul nostru:

Bună dimineața la Moș Ajun!

Am venit și noi o dată
La un an cu sănătate,
Domnul sfânt să ne ajute
La covrigi și la nuci multe.

Bună dimineața la Moș Ajun!

Această seară este pentru noi
Cea mai frumoasă dintre sărbători,
Căci noi cu toții venim acum
A vă ura de Moș Ajun!

Bună dimineața la Moș Ajun!

Ne dați, ne dați, ne dați ori nu ne dați?
Și la anul să venim,
Sănătoși să vă găsim!

Ne dați, ne dați, ne dați ori nu ne dați?

Bună dimineața la Moș Ajun!

Cred că bradul a apărut la noi cam tot atunci. Era o mare bucurie. Evident, aveam brad natural, deși, de cele mai multe ori, era cam sărăcuț, cumpărai cam ce găseai. Important era mirosul lui și faptul că îl puteam decora cât de cât. Cu timpul am acumulat o mulțime de decorații, globuri foarte frumoase, beteală argintie, lumânările prinse cu clipsuri de crenguțele de brad, instalații luminoase – la începuturi numai una! –, tradiționalul vârf de sticlă în vârf. Era o mare bucurie pentru toți – părinții noștri se străduiau să avem în fiecare an bradul și să cumpărăm, când găseam, globuri și podoabe frumoase. Prin locurile pe unde ne-am peregrinat bradul stătea mereu într-o cameră mai puțin folosită – țin minte că era mare frig acolo (mai ales când am fost la Hârșova) – și intram destul de des ca să verificăm dacă a venit Moșul.

Până în ziua de azi sunt emoționată când facem bradul. De regulă îl fac – de când sunt la casa mea – în ziua de 1 decembrie –, ca să mă pot bucura de el cât mai mult. Și uneori îl păstrez așa până la ziua mea, pe 22 ianuarie!

De la ei nu știu, că, săracii, pe vremea lor nu se făcea. Dar am poveștile mele. Când se pregătea „să vină Moșu”, mama ne lua pe mine și pe sora mea la plimbare, pe înserat, în timp ce tata rămânea acasă să se descurce cu cadourile. Pe măsură ce ne îndepărtam de bloc – eram deja la București, ne întorsesem de la Hârșova – de vreo două ori am avut senzația că-l văzusem pe Moș. O dată era pe când ne întorceam de la plimbare, am început să strig că-l văzusem pe lângă fotoliul nostru, ia a doua oară, când ieșisem afară, l-am zărit pe trotuar, mai departe, pe cealaltă parte a drumului, conturat clar pe zăpadă... Nu era așa, dar ani de zile tot aminteam de aceste întâlniri emoționante!

Păi da, se află, mai ales în *Calendarele poporului român*. În plus, am mai scris un studiu mai mare, *De la Moș Nicolae la Moș Crăciun*, pe care l-am inclus mai apoi în volumul *Mitologie română*.

Bistrița de sărbători

Elena M. Cîmpan

Un tărâm nevăzut

Acel tărâm nevăzut, descris în cuvinte simple, loc al celor promise, din copilărie, îl aștept încă să vină. Sau eu să ajung la el. Colindatul a început, cândva, demult, dar încă nu e deplină vremea lui. O aștept încă să vină. Sau eu să ajung la ea. Colindele sunt parcă încă pe drum și promit o eră a lor, când să răsună sufletele încălzite de iubire, când să mai fie gazde, să mai fie fereastra. Am tot încercat, dar n-am reușit să colind așa cum mi-aș fi dorit. Era câte un decor și rămâneam atrasă doar de el. Era câte un mesaj ce încerca să se facă auzit, dar se stingea prea devreme. Colinde începute și neterminate.

De la un an la altul, așteptam colindatul, al meu, al altora, învățam colinda, conștiincios, și, deodată, fereastra nu se mai deschidea, ideea de gazdă dispărea, simțeam un neajuns și dacă era o răsplată, și dacă nu. Tot merg la colindat și nu mai ajung, tot colind, fără să termin colinda, într-un tărâm nevăzut, promis doar, ca început și ca sfârșit.

Pomul de Crăciun ajungea într-o bună dimineață, de Ajun. Mirare, exclamare, uimire, nu prea multe explicații. Nici nu mă apropiam prea mult de el, de parcă s-ar fi spart ori de parcă ar fi dispărut instantaneu. Mă uitam după bomboane, ele erau acolo, până după Sărbători, timp în care nu era voie să se strice bradul. Mai desfăceam câte un staniol, de pe dedesubtul crengilor, să nu se observe, și refăceam forma inițială, cu mare artă. Globuri erau puține și în serie. Aceleași la bradul vecinei, al mătușii. Mirarea cum vine cineva cu atâtia brazi împodobiți nu mă preocupa decât foarte puțin. Un lucru se întâmpla fără excepție: bradul era adus ca din senin, peste noapte, dar stricarea lui, dezfacerea, dezpodobirea îmi revenea negreșit, ca ceva obișnuit, la care nu mai puneam prea multe întrebări.

Moș Crăciun era Moș Gerilă. O singură dată mi-l amintesc, cu barbă lipită, în cojoc alb și gri, de lână, cu o cușmă călduroasă, cu o curea lată și un sac de iută, cam vechi și zdrențuros, în ideea de a semnifica arhaicul momentului și alte povești auzite, cum că Moșul e bătrân, vine din cer, prin zăpadă mare. Și atunci chiar zăpada era de-adevăratelea, imensă, cât casele, mormane, troiene prin care se făcea tunel, ca să ajung la școală, pe jos. Fără întârziere.

Naivitatea, gratuitatea, „arta pentru artă” nu au constituit un punct forte într-o vreme. Părinții, bunicii nu-și pierdeau vremea spunând povești. Mai ales cu Moș Crăciun. Vizionând recent filmul „Moromeții” 3, chiar mă gândeam că nu l-aș vedea pe Ilie Moromete spunându-i lui Niculae povești cu sau despre Moș Crăciun. Îl azeam pe bunicul vorbind despre război, despre evacuare și revenire, despre foamete, despre colectivizare. Dar, cu Moșul, mai ușor sau deloc. Bunica, în schimb, sensibilă și împăciuitoare, mai păstra misterul, dar, de obicei, după Sărbătorile de Iarnă. Avea prin dulap ceva păstrat, o portocală, o banană, pe care ni le oferea și, ca o formă de convingere sau, poate, de prelungire a unui inefabil, ne spunea că au rămas de la Moș Crăciun. Om darnic și bun.

Am scris din inspirația generoasă a Nașterii. Mai târziu, după ce am înțeles altfel rosturile lumii, colinda/ colindul au căpătat alte valențe, ale împăcării sufletului cu lumea. Poezia „și colindă, și colind” (printre puținele cu formă fixă, cu rimă, din opera mea) a apărut în volumul „Pianul și alte poeme”, Editura Limes, 2010:

colinda mea e un colind
cu flori de gheață ce se prind
pe la ferești cu ierni domnești
ce-mi spun că ești acasă, ești

deschide poarta, stai în prag
e seara sfântă, dragul-drag
eu vin s-aduc povestea mea
doar tu în ea să crezi, în ea

vom sta o clipă amândoi
cât lumea va uita de noi
să strângem fulgi pe mai târziu
nimic nu-i veșnic, știi și știu

iar când e vremea ca să plec
dă, Doamne, -o noapte să nu trec
să stau cu tine până-n zori
să colindăm de mii de ori

să fim ca moșii, ca strămoșii
cu ochii albi de tot, voioșii,
pe tălpi zăpada să se prindă
colindul meu e o colindă...

Sunt puține colindele ce reușesc să
ajungă, prin versurile lor, prin linie melodică,
să creeze emoție și smerenie. Iar cele care
o fac, se pot așeza la un loc cu textele sfinte,
cu odele cântate veșniciei.

Ion Buzași

Copilul de altădată

Chestionarul trimis de Dvs., m-a bucurat căci mă îndeamnă la amintiri din trecuta mea copilărie, cu bucuria sărbătorilor Crăciunului, a Sfintei Nașteri. Nu-mi amintesc cu precizie anul când am fost prima dată la colindat, în orice caz eram în clasele primare, clasa I sau a doua, cu doi trei copii din vecini, colegi și prieteni; după ce făceam câteva repetiții, plecam la colindat, nu prea departe de ușa noastră. Aveam un repertoriu sărac compus din două colinde, care erau mai ușor de interpretat, prin monotonia lor muzicală: „La găzdoia cea (cei) frumoasă” și „Noi umblăm să colindăm”. Gazda ne răsplătea cu mere și nuci și la unele case, cu „colăcei”, căci aproape fiecare casă avea „cuptor cocător”, iar acești colăcei aveau un miros grozav de grâu, de pâine proaspătă. Vedeți aceste aduceri aminte au un inevitabil aer nostalgic, căci acum nu mai sunt în curțile oamenilor acele cuptoare cocătoare, de care vorbeam.

De împodobirea pomului de Crăciun se ocupa, de obicei, fie iertata mea mamă împreună cu sora mea, și pomul era împodobit cu nuci, mere, bomboane de casă frumos împachetate, în hârtie colorată încât atârând în crengile bradului, sporeau atmosfera feerică și bucuria sărbătorii.

Venirea Crăciunului, cu toată emoția și bucuria sărbătorii ne găsea pe noi copii, ascultând până seara târziu, colindele la geamul casei, ca în poezia lui Coșbuc: și între somn și trezire, în pat, ni se părea că îngerii din cer cântă. „Și până nu tăceau la prag/ Noi nu vorbeam niciunul/ Sărac ne-a fost, dar cald și drag/ În casă-ne Crăciunul./ Și când târziu ne biruia/ Pe vatra veche somnul/ În vis vedeam tot flori de măr/Și-n fașe mic pe Domnul.”

Poveștile (mai bine zis legendele) de Crăciun auzite de la „mama bună”- în zona transilvană unde am copilărit, varianta ardeleană pentru neologismul „bunică”- și pentru vocabularul născădean „tână” erau cele cunoscute pe care le-am regăsit mai târziu în antologiile de literatură populară. Dar era o baladă-colind, a cărei ascultare m-a impresionat în acei ani ai copilăriei, când emoția artistică reverberează în sufletul copilului. Era o variantă a „Mioriței” și când ajungea la cuvintele testamentare ale ciobanului, nici nu mai conta melodia, ci durerea trecerii din lume „cu mângâierea că oile” bălăi, cornute, seine, îl vor jeli, pe toate dealurile, în toate locurile pe unde a umblat cu turma: :Oile cele bălăi/ Mândru m-or cânta pe văi/ Oile cele cornute/ Mândru m-or cânta pe mine./ Oile cele seine/ Mândru m-or cânta pe mine./ - versuri în care verbul „m-or cânta” are tot o accepție ardelenască – „m-or plânge”.

Predând un curs de literatură română religioasă la Facultatea de Teologie greco-catolică din Blaj, o prelegere am consacrat-o reflectării acestei sărbători în poezia românească. Am alcătuit, de asemenea, tot din necesități didactice, o antologie cu titlul *Poezia religioasă românească*, publicată la Editura Dacia, Cluj-Napoca, în două ediții (1992 și 2003). În antologia tematică, alcătuită de părintele Ioan Georgescu, cu un titlu așa de frumos *Poeți în rugăciune*, la capitolul intitulat *La nașterea lui Isus* sunt reproduse poezii de O. Carp (*Colindătorii*), Mihail Celarianu (*Florile dalbe*), Mihai Eminescu (*Colinde, colinde*), Elena Farago (*Moș Crăciun către copii; Copiii către Moș Crăciun*), Octavian Goga (*Moș Crăciun*), Alexandrina Mihăiescu (*Colindătorii*), Anton Naum (*Cântec de Crăciun*), Aurelia Pop Florian (*Copil ceresc*), Eugeniu Sperantia (*În Bethleem*), Vasile Voiculescu (*Magii*). Lipsește în chip surprinzător o poezie a lui Coșbuc, *Colindătorii* (în alte ediții *În seara de Crăciun*) pe care am inclus-o în antologia alcătuită de mine.

Două poezii inspirate de Sfânt Naștere, *Colinde, colinde* de Mihai Eminescu și *Colindătorii* de George Coșbuc le-am însoțit de succinte comentarii, ca sugestii pentru un eseu mai dezvoltat. Poezia lui Eminescu, o mică bijuterie lirică, cuprinde două strofe și exprimă bucuria cerului și pământului la sfânta Naștere a Mântuitorului. Prima strofă înfățișează universul cosmic, un peisaj hibernal cu gheața ce strălucește asemenea oglinzilor, cu brazi care de frig parcă își mișcă ramurile. Și strofa se încheie cu un vers ce încearcă o definiție: „Căci noaptea de azi-i când scânteie stelele”. Crăciunul este sărbătoarea bucuriei trăită cu toată intensitatea purității vârstei de către copii: „Se bucur’ copiii/ Copiii și fetele./ De dragul Mariei își pieptănă pletele...”. Cea de a doua strofă cuprinde o rememorare de colindă (Steaua strălucește/ Și lumii vestește/ Că astăzi Curata/ Preanevinovata – Naște pe Mesia - ; la Eminescu „steaua care lucește pe ceruri călătorului” – semnifică îndrumarul vieții creștine. Poezia lui Coșbuc – este o imagine a sărbătorii într-o casă țărănească, cu bucuria colindelor, așteptate emoționate de copii, cu ecouri de legendă biblică.

Răspunsurile la acest chestionar, mi-au prilejuit duioase amintiri, și la scrierea acestor rânduri am redevenit copilul de altădată.

Iulian Boldea

Trăire magică

Foarte important era să ne petrecem Crăciunul acasă, în mijlocul familiei, cu cei apropiați. Îmi plăcea în mod deosebit atmosfera inconfundabilă a colindelor, atmosfera în care intră, ca ingrediente obligatorii, aromele cozonacului, bradul cu be-teala lui multicoloră, cu bucate și cadouri care ne așteaptă să le deschidem, căci exista o fascinație adevărată, un amestec de uimire și de bucurie care ne copleșea în momentul în care vedeam sau găseam cadourile. Îmi vin în memorie zilele de sărbătoare de demult, cu zăpezile de altădată, cu colinde, clopoței, cu ceremonialul încărcat de surprize și așteptări, din care așteptarea cea mare era miracolul așteptării nașterii Mântuitorului, dar și așteptarea lui Moș Crăciun, în lumina tainică a stelelor, în scânteierile magice ale becuțelor din bradul împodobit. Nu lipsea din ritualul Crăciunului, colindatul, când ne adunam mai mulți copii cam de aceeași vârstă și ne exersam calitățile muzicale prin colinde (O, ce veste minunată!, Deschide ușa, creștine, Florile dalbe, Cerul și pământul etc.), fiind răsplătiți cu prăjitură, cu bani sau cu mere și nuci. Împodobirea bradului era, de asemenea, un eveniment important, de la care nu puteam lipsi, căci ne străduiam să fie cât mai arătos și mai colorat. Din această senzație de așteptare și de bucurie nu poate lipsi forfota oamenilor, vuietul lucrurilor ce vestesc sărbătorile, în gerul ce ne scoate parcă din timp și din spațiu, nu poate lipsi gustul cozonacului cu nuci și stafide, al salatei de bœuf și al sarmalelor. În același timp, îmi petrec o parte din Crăciun și în spațiul minunat al cărților pe care le citesc în tihnă, al cărților ce reînvie povești, destine și ținuturi imaginare în care vrem să fim mereu, să ne împlinim și să ne desfășurăm întregul evantai de vise trăite aievea. Căci, în fond, Crăciunul meu este trăire magică, emoție minunată, fascinație a cunoscutului și a amintirii, curiozitate și dorință de evadare în lumea sărbătorească.

Florica Bud

Veniți astăzi copilași

Am fost prima dată a *corinda*, cum spuneam noi, în vremea când iarna era iarnă, acoperind satul Ulmeni cu mantia grea a omătului, ce scârția sub picioarele noastre. Uneori *corindam* doar cu sora mea, Valeria Ana, alteori ne alăturam unor cete de copii. Când mergeam doar noi, fetele Trif, *corindam* doar vecinii și neamurile. Prima *corindă* a fost: „Veniți astăzi copilași să saltăm, să saltăm/De nașterea lui Christos să ne bucurăm, să ne bucurăm/!”. Am împodobit bradul de Crăciun în fiecare an, era sarcina noastră. Bradul era fixat într-o cameră neîncălzită, să reziste cât mai mult. Aveam câteva *baloane de pom* (globuri), de care aveam mare grijă să nu se spargă, le am și acum în casa părintească din Ulmeni. Erau la *bold*(magazin) și râvnitele bomboane „Salon”, îmbrăcate în staniol. Când au apărut steluțele, ce aprinse erau mici artificii, puneam ici și acolo câte una, dar nu aveam voie să le aprindem, decât în seara de Crăciun, un *pthic*. Când pomul era gata, întindeam fășii de votă (vată) ca el să pară încărcat de nea. *Moș Mniculaie* a venit o singură dată. A bătut tare în ușa de la *cohee*(bucătărie). Privind spre Moș *Mniculaie*, am încercat să articulez: „Bine ai venit, moșule!”. Mama vorbea și în locul meu, în timp ce așază *blidele* pe masă, punând *oiaga* cu țuică, lângă *Moșu*. Bunica *pthicura oloi* (ulei) pe *picioici*, din *oiaga* cu *oloi de floare*. De când au intrat ai mei cu pământul în *colectivă* (C.A.P.), nu mai aveau unde să *samene flori de soare* și se *ciuntase*(tăiase) și *oloiul*. Bunica se îndreptă spre lampa cu *fotoghin*. *Feștila* neuniformă dădea o flacăra ce pâlpâia din când în când, aruncând, pe *plafon* și *păreții*, umbre hilare. De, îmi ridicam privirea, s-ar fi văzut că plâng. *Mamica* se văita: „Oare cu cine *samănă* fata asta?”. Bunica, între timp, a terminat de *hroșnit* sfecla, adăugându-i *hirean*. Repet în gând, vom mânca *picioici coapte* în *Ier*, amestecate cu ceapă și *ouă*, alături de sfeclă. Mama a pus în mijlocul mesei *coșarca mnică* cu *pthită* și un *blid* din lut, cu *ciurigăi* (minciunele). Măinile ei erau pătate de *voșpor*, tocmai terminase de frecat șporul. Degeaba își spălase *măsurile* cu *soponul* făcut în căldare. *Voșporul* i se împistrise în *pthiele*. *Mamica* se întreținea cu Moșu, îndemnându-l să *beie* o țuică făcută din *poamele nostre*. Între timp intră și *taticu*, salutând scurt, a ieșit. Bunica mă îndemnă să *mânânc*, dar nu puteam să îmi casc gura, să recunosc oarecum că... o am. *Moșul* mânca cu poftă. Gândeam,, sigur va *cușthiuli*(gusta) și din *clisa* porcului de anul trecut. Bine că au uitat de mine! Bunica a pus pe masă *ludăul*, tăiat felii. Chinul meu s-a apropiat de sfârșit. *Moșu* a plecat cu straița goală. Nu pricep nici *amu* de ce am pierdut ocazia să trăiesc bucuria, pe care o așteptasem atâta, preferând să joc un rol, urât din răspuțuri de mama, cel de *Muta-Fărinii*. Darul *Moșului* îmi făcea cu ochiul de *pă credenț* (bufet).Am aflat mai târziu că *Moșu* fusese bunicul *Mniculaie*, tatăl, mamei. *Homotheala*(zăpăceala) mea din *ace sară* a fost dată uitării. Rămân recunoscătoare familiei pentru episodul cu Moș *Mniculaie*. Minunate aduceri aminte! Având o rubrică de amintiri în Revista „Neuma”, firește în ultimul număr al fiecărui an, subiectul preferat este despre bucuriile mele copilărești, decembriste. Cum, suntem în pragul „Sărbătorilor de Iarnă”, vă urez călduros: „Sărbători fericite!”. „ Un an mai bun!” și „La mulți ani!”.

Ioan Cioba

Crăciunul magic

În seara de Ajun, tot satul era curpins de o frenezie fără egal. Grupuri mai mici ori mai mari de copii animau toate curțile și nu de puține ori, cei care își așteptau rândul la fereastră ori în fața ușii, se alăturau celor ajunși înaintea lor și colindau împreună, dar niciodată nu renunțau să prezinte și separat ceea ce pregătiseră. Totul începea cu două, chiar trei săptămâni înainte, cu repetiții seară de seară, în special pentru actele artistice mai complexe. Am colindat și eu, dar numai pe la casele vecinilor, fiind prea mic pentru a merge de-a lungul satului. Apoi, am mers cu capra câțiva ani, până când am trecut la Irozi, cum se spunea la noi. Eram exaltat în straițele populare, cu coroană pe cap și cu sabia în mână și recitam totul cu o rigoare aproape îndârjită, repetând un pasaj întreg atunci când, din emoție sau insuficientă concentrare, greșeam ceva. Primeam bani, în general, și ne bucuram de fiecare leu ca de o comoară.

Până pe la zece, unsprezece ani, când am început să-l împodobim împreună, bradul care - pentru două săptămâni - ținea pe crengile sale tot universul nostru copilăresc a fost adus de Moș Crăciun. Era o străduință la care părinții mei nu au renunțat, oricât de mare efortul. După somnul obligatoriu din după-amiaza ajunului, găseam bradul împodobit cu globuri, bomboane, beteală și lumini magice, sub care privirile noastre căutau, precipitate, dimensiunea pachetului în care moșul, drept și bun, ascunsese ceva pe măsura purtării noastre de peste an.

Din câte știu, moșul nu a lipsit niciodată de la întâlnirea cu copilul care eram. Însă amintirile mele au, de ceva vreme, franjuri, cele mai vechi se destramă destul de tare și nu cred că aş putea coborî în memorie cu suficientă precizie. Imagini limpezi păstrez doar de pe la patru ani, când moșul a avut grijă să simt și frica pe care nuiaua din palma sa o pulveriza în toată încăperea.

Cele mai frumoase seri ale copilăriei au fost mereu cele din preajma Crăciunului. Dincolo de bucuria colindatului și a cadourilor, a bradului împodobit ori a farmecului aparte pe care îl aduceau mesele în jurul cărora alergam de la un bunic la altul, în serile lungi de iarnă se întâmpla ceva magic. Tatăl meu, inginer agronom, a avut mereu un pact straniu cu lumina diurnă. Pleca la răsărit și, aproape fără excepție, se întorcea mult după asfințitul soarelui. I-am simțit mult lipsa. Tocmai de aceea, serile de iarnă, în special cele dinaintea Crăciunului, când întunerul îl aducea acasă mai devreme, erau de un *farmec sfânt*, pe care nu îl putea afecta nici măcar întreruperea, cu regularitate, a curentului electric. Mă întindeam lângă tata și fratele meu de-a curmezișul pe pat, închideam ochii și ascultam, cu înfrigurare, cele mai frumoase povești pe care le-am auzit vreodată. Astăzi, bunic fiind, regret enorm că nu am nicio înregistrare (nu era la îndemâna noastră, atunci) și nici nu am memorat integral vreuna dintre povești, deși nu știu în ce măsură l-ar mai fascina pe Luca, nepotelul meu. Vremurile s-au schimbat, și poveștile odată cu ele, dar mie Ciciric Roșu și Verde Împărat mi-au colorat intens anii frazezi.

Desigur. Am publicat mai multe variante de colind, am și versuri cu trimitere explicită la Crăciun: ... *hai, tată, să mai colidăm o dată amândoi / ca în iernile din celălalt secol / să împărțim iar lumina și ceara și umbra zăpezii din cetini / noi, două noduri sihastru / în fuioarele cântătoare ale iernii / unde sfârșește și începe, mistuitor / deznădejdea și iubirea / viața*. În proză, foarte apreciat a fost capitolul în care am descris atmosfera de Crăciun din îndepărtata metropolă sud-coreeană, exotică și fascinantă deopotrivă. Crăciun cu bucurie sfântă, tuturor!

Eveniment editorial

Veronica Știr

Cel mai frumos și drag basm al copilăriei

Crăciunul e prilejul celei mai mari bucurii din copilărie.

Mi-amintesc de primii ani în care m-am dus la colindat. Seara, cete-cete de copii colindau din poartă în poartă. Îmbrăcată frumos, eram și eu în una din ele, împreună cu sora mea mai mare; ne fascinau geamurile luminate la care sclipeau globurile și artificiiile pomului de Crăciun. Dacă mai și ninge, bucuria era basmul deplin. Toate uțele vuiau de colinde, iar noi, de pe la poartă strigam: primiți ajutorul de Crăciun, jupâne gazdă? Primim, primim! se auzea dinăuntru, apoi intram în casă.

Printre primele colinde pe care le-am învățat erau „Viflaime, viflaime”, „Sara Crăciunului nost”, „Aseară pe înserate”. Bradul de Crăciun îl aducea, de obicei, tata de la Cluj, și o mulțime de globuri și artificii. Era o mare plăcere pentru mine și sora mea să-l împodobim. Pe lângă tulpină legam mere și nuci, date cu bronz, biscuiți, de asemenea, jucării, păsări, păpuși.

La sfârșit, acasă, goleam traistele și numărăm cu voluptate nucile. După ce le scotea din cuptor, mama așeza cornulețele cu nucă într-o copaie de lemn sub pat. Cum îmi plăceau mult, drumurile mele se îndesau spre copaia; îmi făceam drum într-acolo pe neștemiri ce motive.

Noaptea globurile din pomul de la capul patului îmi sclipeau tainic și lumina intrată pe geam era reflectată ca un candelabru de la palat, credeam eu. Cel mai frumos glob era unul mic, așezat în vârful bradului, pe care l-am poreclit Turtuluca, fără să-mi dau seama ce însemna. Pe atunci, zăpezile erau mari, strălucitoare, în straturi uriașe pe acoperișuri. Când ninge era eram fericită, mă trezeam în poveștile Fraților Grimm, tot așa cum mă simt și acum, la vârstă matură. Casa se umplea de miros de lămâie de la cozonaci. Friptura de porc era îmbietoare. Pe pat, mama puneau cuverturi noi, țesute de ea, și toată casa era într-o sărbătoare cum nu mai avea anul.

Moș Crăciun, un personaj mitologic-laic, nu a avut spațiu de manifestare lângă bogăția atâtor forme în care este lăudat, slăvit, Pruncul Iisus, născut „în ieslea săracă”. Diversitatea universului de reprezentări populare împreună cu mirificul peisaj al iernii se structurează în amintire ca fiind cel mai frumos basm al copilăriei.

În poeziile mele din volume apar elemente ale marii sărbători, dar în prezent, nu am un proiect cu această tematică.

Victor Știr

Prima colindă

După câte îmi amintesc, nu voi fi avut cinci ani împliniți. A sosit Ajunul, prin sat ardeau focurile în cuptoare și, pe la vreo zece, unii copii erau și prin zăpadă spre casele gospodarilor ceapiști. Eram atât de mic și nu aveam niciun entuziasm pentru mers la colindat, dar intrând în casa noastră Ilie, vecinul și prietenul meu din copilărie, de aceeași vârstă cu mine dar mai rășărit, am fost îmbrăcat în grabă, echipat cu traistă și îndemnați să ieșim pentru că pe uliță se auzeau colindele celor mici și măricei care nu mergeau noaptea la colindă. Era o zăpadă mare, și pe uliță se circula pe o cărare din care noi, Ilie și eu, abia dacă ne vedeam. De la biserica din centru satului, unde era și casa părinților mei, am străbătut cu greu, căzând în zăpadă din cinci în cinci pași, până la o mătușă a lui Ilie, de unde ne-au spus părinți să începem.

Ajungem și urcăm pe prispă și am strigat cu glasurile leșinate care abia dacă au străbătut până în tindă: Slobodziți Crăciunul în casă? și am început Colindă cu codiță. Am putut colinda doar primele două versuri după care ne am blocat, și nu ne am mai amintit niciunul cum se continua. Amândoi eram cu ochii pe uliță și rușinea cea mare ne-a prins când lelea Doina s-a oprit în drum, s-a apropiat de poartă și ne privea cu un fel de milă batjocoroasă: Săracii! A ieșit mătușă lui Ilie, ne a băgat în casă, ne a dat colac și nuci cât pentru o colindă întreagă. Lăsați că-i bine, Iliucă, a spus către nepot încurajându-ne pe amândoi. Am ieșit, am făcut cale-ntoarsă spre casă, rușinați, fără să mai intrăm la cineva, și așa s-a terminat prima colindă.

Nu era la noi o tradiție a pomului de Crăciun acasă, nici a unui Moș Crăciun care să vină pe la case. La Anul Nou se împodobeau un brad, la școală, mai târziu, la căminul cultural, unde un profesor era îmbrăcat în Moș și ne împărțea ceva daruri, după posibilități. Noi, școlarii, spuneam câte o poezie și primeam darul, simbolic; nu cine știe ce; era o sărăcie lucie în anii de după război. Pe atunci, Moș Crăciun avea un substitute de identitate în Moș Gerilă, după canoanele ideologice sovietice care ne-au fost impuse. Moș Gerilă era învățătorul Viorel Mizgan, directorul școlii, tatăl său, învățătorul Mizgan Iacob și Ioan Rusu, feciorul unui vecin al părinților mei. Atmosfera era foarte frumoasă, emoționantă; erau acolo toți elevii școlii și o bună parte din părinți. Iernile erau cu zăpadă multă, și mi le amintesc ca pe fragmente dintr-un vis atât de îndepărtat.

O poveste pe care o rețin vag spunea că Moș Gerilă era un bătrân cu barbă albă, îmbrăcat în cojoc și venea la Ciceu Poieni, la noi în sat, peste dealuri, din Breaza. Ajungea de fiecare dată la miezul nopții, înghețat de frig, cu sloiuri mari în pletele lungi și barba pe care nu le tăia niciodată.

Mi se pare că în unul din romanele mele am prins vremea colindelor, dar pe atunci eram deja fecioraș, și foarte impresionat de colindători bărbați, dintre care: Hurducaș, finul părinților mei, Chimul de pe Sânger, Remu lui Ceică, unchiul meu-Ionucu lui Vian, după poreclele lor, și alții, toți răposați. Toți aveau voci frumoase, puternice care îmi sunt vii în memorie și după șaiszeci și ceva de ani.

Acum nu am niciun proiect pe această team, deși cred că m-ar interesa.

Noii membri ai Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor

Doina Gecse Borgovan

Alex Ciorogar

Roxana Ema Dreve

Anca Hațiegan

Alexandra Ionel

Diana Moțoc

Adrian Papahagi

Florentin Popa

Luminița Rusu

Bianca Tămaș

Felicitări tuturor!

Irina Petraș

Dialog între generații

Dialog între generații la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Ioan Aurel Pop - președintele Academiei Române și Varujan Vosganian- președintele Uniunii Scriitorilor, alături de Menuț Maximilian, Andreea Iulia Scridon, Gabriel Bota, Alex Ciorogar. Proiectul aparține Irinei Petraș, președinta filialei noastre.

Reuniunea de iarnă

Reuniunea de iarnă a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, moderator Irina Petraș. Dana Gagniuc Buzura, directoarea Revistei Nord Literar și-a lansat cartea „Buzura la Berința. Locul de unde n-a plecat niciodată” (editura Scoala Ardeleană). Evocări: Delia Muntean, Vasile Igna, Adrian Popescu, Gheorghe Glodeanu, Horia Bădescu, Olimpiu Nușfelean, Ion Mureșan, Vasile George Dâncu. Tradiții de sărbători: Menut Maximilian. Daniel Săuca a prezentat Editura Caiete Silvane. Iulia Nia - miniconcert la pian.

Zenovie Cârlogea

Liniștea fricii

„Exist doar atât cât îngerul meu
nu-și ia zborul din metaforele imaginate de mine.”

OLIMPIU NUȘFELEAN

„În liniștea fricii”

(Galaxia Gutenberg, Bistrița - Târgu Lăpuș, 2024, 102 p.)

„Liniște” și „frică” – trăiri și stări de spirit de ecouri onto-existențiale – sunt lexeme din arealul poeticilor moderne, traducând atât un sentiment de fragilitate a ființei umane față de condiția sa, cât și o atitudine de repliere, de apărare, față de imenentele amenințări date ori conjecturale. Concepută astfel în ideatica sa, poezia lui Olimpiu Nușfelean se fixează „În liniștea fricii” (Galaxia Gutenberg, Bistrița - Târgu Lăpuș, 2024, 102 p.), dezvoltând o meditație aplicată la propriu-i destin poetic și un prelung fior onto-existențial de neliniști și viziuni fantasmatică, ușor de identificat în scrierile sale de până acum. Cartea continuă, într-un mod mai limpede, epurat de expresionismul de gesticulație din precedenta plachetă „Unde așezăm plânsul copilului” (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021, 136 p.), acea «meditație aplicată, „cărnoasă”, implicând propria-i biografie și devenire poetică, raportabilă la o realitate care, vorba poetului, „pârâie din toate încheieturile/ zgomotos și frumos/ și nu poate fi ținută în ham/ de o gramatică matematică./ (...) / Asta-i realitatea,/ restul e poezie!” (Ce, ești poet? – Joc)», după cum scriam noi la vremea respectivă.

„Nu mai înțelegem ce se întâmplă, așa cum nu mai înțelegem semnele unei poezii...”, mărturisește, în însemnarea de pe clăpetă, poetul Olimpiu Nușfelean (n. 8 iulie 1949, Sîeu-Sfântu, jud. Bistrița-Năsăud), această restauratoare viziune globalist-postmodernă aducând cu sine, nu în sens corolar ci ca problemă de fond, dezorganizarea/ destructurarea sistemelor, cu extincții predictibile în toate sferile existenței socio-umane și implicit generarea unei stări de criză specifică sfârșitului de secol XX și începutului de mileniu III. De acest dat „de neînțeles” al lumii de azi (confruntată cu „războaie”, pandemii, tot felul de catastrofe etc.) încearcă a se apropia prin „poezie” autorul cărții de poeme „În liniștea fricii”, o poezie fie ea „dezinvoltă ori smerită”, însă capabilă de viza „aspirația spre înalt”, act volitiv, „sacrificial întru frumos”, lucrând „în proximitatea divinității”... Asemenea simplilor pelerini dedicați unui exercițiu asumat de pioșenie și jertfire de sine, „poetul face o mărturisire de sine în cetate, ca un gest pur personal, dar care, prin cuvânt, include și un gest de mărturisire publică (...), încercând să-și clarifice ființa, în ceea ce aceasta are propriu, cu tendința de a dăruia acest gest celor care aleg să-l primească și să-l deceleze întru folos propriu, revelator.”

Concepută, astfel, drept stare inefabilă de reflecție ale sinelui, într-un regim sufletească de „liniște a fricii” și către o lume provocându-i condiția, poezia dă glas acestui fior de neliniște, generate de „golul din mine” și „neputința” amenințând „să dea iar nume secolului”: „În loc de razele lunii,/ prin liniștea orașului/ pășește frica ieșită tiptil din spital –/ un mod definitiv de-a simți.”

O liniște a „fricii” (ca în anii pandemici) ia în primire natura însăși, arealul citadin, extinzându-se în lumina rece a soarelui asupra întregului topos transilvan, prin care însuși Iisus trece potrivit și coroana de spini înfloriți. Poetul sugerează, sub cerul ferecat, impenetrabil, deloc translucid, un peisaj asemenea „paradisului în destrămare” din poezia lui Blaga, cu semnele morții atotprezente („ciocârlia”, „vacile / slabe sau grase”, „frunza plopului”), totul în sunet de trâmbițe îngerești și de tobe / „tam-tamuri străine”, dar neauzite de „urechile surde”:

„Frica, da, înainteașă prudentă pe străzi,
nu i se aud pașii,
nici șoaptă, nici prăbușire de trăsnet.

.....
Iisus urcă un deal transilvan
și își așază singur pe cap
coroane de spini înfloriți –
pe când luda, ascuns,

nu mai trădează pe nimeni,
lăsând istoria fără răspuns.

.....
O fantomă cu pași de om hotărât...
eresuri reinventate, povești fără
țîlc...”

(În liniștea fricii)

„De ce frică în liniștea
dimineții/ și nu liniște în fiordul
sentimentului?/ În splendoarea
izvorului tămiel/ în șoapta emi-
nesciană?” se întreabă retoric
poetul în piesa „Despre frică”, dez-
voltându-și discursul poetic astfel:
„Frică de tremurul frunzei de plop/
abia trezită în respirația lui Făt Fru-
mos/ adormit sub merii de aur?.../
Frică de ursul ce caută noaptea,
ca hoții,/ mierea stupului păzit/ de
cîinii care își adoră stăpînul?... /
Frică de o privire care ar putea/ să
te facă uitat/ în labirintul îndoielilor
sale?...” Pentru ca într-un catren
final să avem răspunsul frizând cu
responsabilitate o artă poetică:

„După un secol de cimilituri non-
șalante

frica se instalează domestică

în bucătăria unde se fierb

dulcețurile pentru iarnă.”

Poetul Olimpiu Nușfe-

leanu este un reflexiv melancolizând problematic în marginea unor viziuni premonitorii. Prin „galaxia” poeziei sale se perindă deopotrivă nopți albe și nopți negre, riscând și ele „să se dea de-a dura/ pe relieful atroce al secolului”, cum un joc fără de șanse care „fascinează”: „nopți negre în care stele plâpînde se luptă/ să se agațe de firmamentul iubirilor./ Pe dibuite, melancoliile se înghesuie/ la reșapat...” Și prin toată această lume de un fantasmatic vizionarism disconfortant, poetul nu pierde din vedere momentul potrivit, posibilitatea / șansa „salvatoare”, într-o complicitate/ fraternizare cu eventualul său cititor (precum acel „lecteur, lecteur, mon frere!” din baudelairienele „Flori ale răului”, fie el și „Hypocrite lecteur, - mon semblable, - mon frère!”):

„Un fir de vînt să mă ridice

în podul unui nor abia înfiripat?

Și de acolo să caut ușa secretă

prin care să cobor

în inima liniștită a poemului meu?

Cititorule, mă poți ajuta?

(Nopți albe și nopți negre)

Remarcabilă este piesa „Laudă poetului necunoscut”, cu accente de ironie și sarcasm care stă foarte bine acestei poezii convertind realitatea la viziuni grave, prezentamente thanatice, viziuni ale extincției: „Înviază mereu în laudele primarului/ din satul natal/ la fiecare patru ani de alegeri locale./ În vreme ce ai lui/ cresc buruieni/ pe mormînt/ furioși în eternitate/ că nu le-a lăsat (doar) lor/ pămîntul în care a fost înhumat.”

În aceeași manieră ironic-demistificantă, dar trasă mai înspre sinea sa, implicând „l'écriture du moi”, o conștiință scriitoricească ușor de sesizat în texte, în general, figurile „personalității” (cum ar putea fi altfel poezia!), avem poemul „Ce frumos e în Rai!”, amintindu-ne de oralitatea fan-tezist-ironică a liricii lui Marin Sorescu. Dar Olimpiu Nușfeleanu are acel farmec al rostirii poetice care este numai al său, ferind textele de verbiu anodin și în doi peri, de exprimări în coadă de pește și chiar dodii. Autorul, ferindu-se a cădea în derizoriu fantezist și în disipări imagistice centrifugale, știe să păstreze „poeticitatea” / centralitatea discursului și să dea coerență eșafodajului meditativ-imagistic, precum în frumosul poem amintit: „Ce frumos e în Rai,/ de Sfintele Paști,/ cînd dai un ocol prin pădure./ salcîmii-s în floare, cum s-ar zice,/ și mireasma lor e doar respirație neoprită/ pînă la capătul nopții./ Orice metaforă ai inventa, nu poți întrece/ clipele ce vin peste tine./ Deasupra capului tău/ Dumnezeu ține în palme o ciocîrlie/ cum doar El știe./ ca nu cumva, din greșeală, doar greșește și ea,/ moartea s-o coboare-n țărîna./ După un gard de spini/ dai peste un ogor arat cu

Olimpiu Nușfelean

În liniștea fricii

Galaxia Gutenberg

calul/ în care a fost aruncată sămînță/
cîntărită în căușul palmei./ Cuvinte de
mult uitate/ încolțesc neoprite în suflet./
Privești o așezare de case – e sat sau
oraș?/ Indeterminare în cîntec./ Popo-
sit pe-un tîpșan verde/ închipui globul
lumii într-o păpădie/ trecută prea repe-
de prin primăvară./ așezată pe-o coală
de hîrtie pe care/ a fost însemnată cînd-
va o poezie.../ Tot greul țărîni/ acum e
lumină./ Totu-i ușor./ Și sufletul nu mai
vrea să se ascundă/ pe căile anonime
ale singelui./ se ridică – încet, încet,
iubitor, întremat de noi încolțiri –/ spre
înaltul /de nimeni știut.”

Se vede foarte bine cum, slujind poeziei sale, poetul este nu un „mînuitor” de cuvinte, ci un „mîntuitor”, vizând idealitatea, transcendentul, „înaltul”, în general acea aspirație programatică de a fi, creînd, „în proximitatea lui Dumnezeu”... Nu este deloc aici sugerată vreo aspirație/ viziune dogmatică, dimpotrivă, ni se sugerează ceea ce Blaga numea poezie „de linie înaltă”, de virtualități transfigurate cu virtuozitate. O poezie făcută nu cu cuvinte de registru angelic, serafic ori heruvimic, ci una de corporalitate imagistică concretă, cu identitatea alodiului fie urban fie tradițional/ sîtesc, marea virtute fiind aceea

a transfigurării în idee și viziune a acestui univers înconjurător, însuflețindu-și harul prin transferul celui spiritus loci pe seama unui „Genius Vision”... Este vorba de acel „Inefabil” evocat în poemul cu același titlu, asemănător cu „o minge de foc ce nu frige/ plină de neștiute înscrisuri –/ cînd Realitatea se izbește de ea”... Să reținem conjuncționarea adversativa Inefabil vs. Realitatea, exprimând exact regimul acestei poezii de excelsior transfiguratoriu...

O artă poetică (una din mai multe, dovadă că poetul este obsedat/ complexat/ definitiv hotărât a-și „mărturisi” profesiunea de credință) este „Poezia (joc de învățat să citești)”, pe care o cităm în întregime prin frumusețea imaginilor și elogiul adus vieții, trăirii autentice (ne vine în minte postuma eminesciană „În zadar în colbul școlii”):

„Poezia nu-i o pasăre împăiată

chiar dacă ar începe să cînte fără cuvinte

într-un vers celebru –

nu-i un lup

care urlă la lună

chiar dacă în răutatea urletului ar intra

toate scînteierile zăpezii –

nu-i ce nu știi eu

și nici ce nu știi tu,

chiar dacă o cauți zadarnic într-o privire

ce nu-ți spune nimic.

Poezia se ascunde de tine

ca o vietate fără umbră

și sare deodată în rîul hîrtiei

ca o fată ce nu se mai sfiește de tine.”

Amintind mai sus de Eminescu, putem cita și eboșa în spirit jocular intitulată „De-aș avé (joc)”, care trimite la debutul „elevului privatist” Eminescu din 1866, din „Familia”: „De-aș avé/ și eu o floare/ care să rîdă în soare/ și, iè,/ o mîndră de-aș mai avé/ care să plîngă/ năîngăl!”

Frumoase poezii de dragoste, nu în sensul eroticii propriu-zise, ci în acela al citirii unor semne ale feminității și ale unor reverii potențiale, inclusiv de substrucție biblico-mitologică, reușește Olimpiu Nușfelean în texte precum: Ea trece strada, Să mori din dragoste, Da, bine!, Reveniri ș.a.

În sfârșit, pentru conturarea mai exactă a felului în care simte realitatea și cum transcrie vizionar „fantasma” inefabilului, cităm și această poemă intitulată „La marginea disperării”: „Dintre toate nimicurile lumii,/ sînd la masa de scris,/ aleg/ nimicul nesimțitor – / cu ajutorul lui clădesc/ castele de nisip la marginea disperării –/ cu cerneala lui/ îmi scriu zilele/ pe un perete de piatră/ pe care nu-l mai pot

Întâlnire cu medicul, artistul plastic și scriitoarea Laura Poantă, la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România

Pe 20 noiembrie 2024, a avut loc Conferința „Igienă și suferință în opere de artă” susținută de LAURA POANTĂ, autoare a Editurii Școala Ardeleană. Aceasta a fost urmată de expoziția de grafică a Laurei Poantă „De la Don Q la domnul K”.

„Arta de a vindeca, de a ameliora disfuncții ale trupului omenesc în spațiul aseptice al clinicii ori al cabinetului nu exclude, ci presupune admirația, dar mai ales respectul pentru trupul omenesc sănătos, pentru peisajul natural exuberant și pentru metafora plastică.” (LAURA POANTĂ)
A publicat la Editura Școala Ardeleană:

„Semiologie. Teste, quizuri, grile”

„Termeni medicali. Semne, simptome, sindroame cu nume propriu. Mic dicționar etimologic”

„Stresul, boala mileniului 3?” „Laura Poantă 50. Album retrospectiv” „Doctorul de povești. Medicină și literatură”

„Omniscop. Medicină și societate” „Salonul scriitorilor. Retrospectivă 2008-2023”

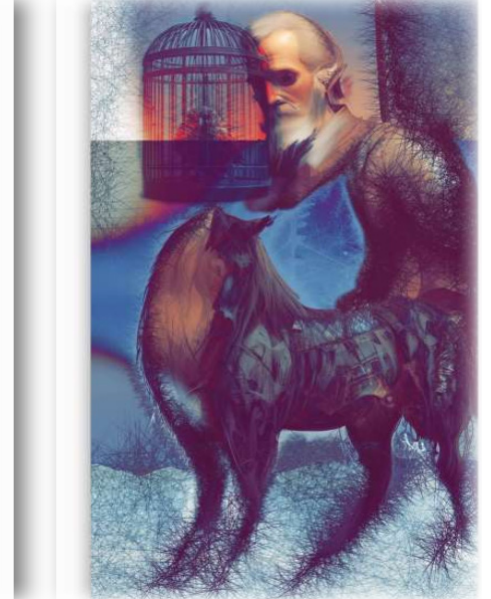
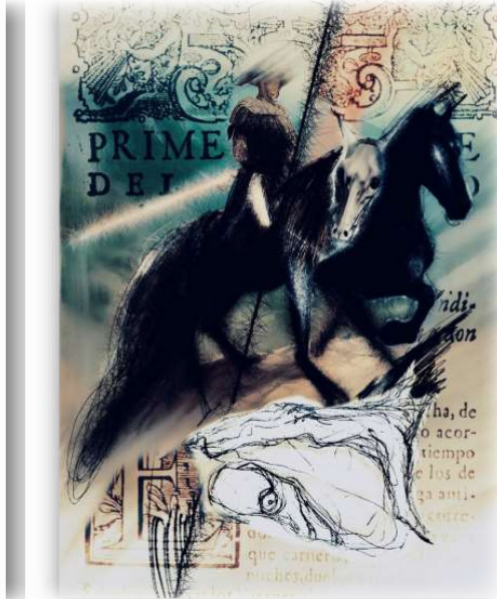
„Semiologie. Teste – quizuri – grile – aritmogrițe”

LAURA POANTĂ este medic, grafician, traducătoare din limbile engleză și italiană.

A absolvit Liceul de Artă „Romulus Ladea” Cluj Napoca, secția de grafică (1989), și Facultatea de Medicină, din cadrul Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” (1995). Este doctor în medicină din 2005 și medic primar.

Autoare și coautoare la peste 20 de volume de specialitate (cardiologie, medicină internă, semiologie). A tradus din limbile engleză și italiană autori precum Edmondo De Amicis, Katherine Mansfield, Edgar Allan Poe, Oscar Wilde, Saki, Ambrose Bierce, Mark Twain, Luigi Pirandello etc., etc. A tradus și piesa lui David Greig, Ultimul mesaj al cosmonautului către femeia pe care a iubit o cândva în fosta Uniune Sovietică. Premiera: 2 octombrie 2010, Teatrul Național Lucian Blaga Cluj Napoca, Regia: Radu Afrim.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Societății române de medicină internă, a Societății române de semiologie, a Societății americane de ecocardiografie, a Societății americane de psihosomatică și a Asociației Europene de ecocardiografie.

trece.// Nisip purtat de vânturi nesfârșite./ petale smulse din cupa florii./ stele ce aterizează ca proastele/ în pietrișul de lângă rîu./ Cînd vreau să verific/ ce-am scris/ nu mai găsesc/ nici o literă întreagă.”

Poezia nu este „oglină” în care îți tunzi mustața, nici scriere „de cai verzi pe pereți”, nici mimare de poet orfic, cu atât mai puțin badinaj de cuvinte de care „râde geniul lui Juvenal”, nici naivitate de a cădea în „capcanele lingvistice” (Celor ce scriu pe pereți).

Declarându-se autor al unei opere mai mult alcătuite din „cuvinte” decât apreciată prin „aplaude”, poetul („minte labirintică” – Lectură) mărturisește a fi „pescarul” (pescarul de cuvinte, cu navoade potrivite, desigur!) în ape „tulburate”, invitându-și prietenii la „cină”: „Sînt poetul operei fără aplauze,/ numai cuvinte, cuvinte, cuvinte/ așezate peste tulburarea apelor,/ ca să îmbunătățesc peisajul –/ nu văd cînd peș-

tele trage,/ dar sigur unul se prinde/ pentru cina cu prietenii.” (La pescuit).

Într-un „Cîntec despre îngerul trist”, poetul devine interogator-premonitiv, desigur fără soluție concretă: „Îngerul meu păzitor ce o să mai faci/ pe cînd eu nu o să mai fiu?” și, ca într-un „Exitus” înflorat de premoniții thanatice, scriitorul se regăsește în convingerea că poezia-i va dăinui: „Iar eu – zice el – voi continua să scriu versuri/ pe spatele urmașilor voștri/ aplecați sub povara/ unei galaxii dispărute.” Sau, scrie poetul într-un „Cîntec final”, își va îngropa „sicriul”, nu în pământ, nici în cer, ci în uitare, „dar durerea aceasta/ nu mai poate/ s-o simtă.” Sau: „Voi fi, zice el, potrivit criteriilor voastre,/ ceea ce nu am mai fost:/ humă umilă amestecată cu scuipatul divin,/ dar valoros în ceea ce-i de disprețuit.” (Exitus).

Să reținem și versurile de pe coperta a IV-a, su-

gerând același regim al „Înaltului”, excelsior absorbant de destin artistic: „Și dacă Dumnezeu ar călca/în trecere/ peste foaia mea de hârtie/ abia scrisă/ ce ar fi:/ Dispreț sau Înălțare la cer”

Foarte la locul ei această modestă ipostază de poet „fără aplauze”, dar modestia invocată în cazul de față nu își are locul aci, tocmai pentru că Olimpiu Nușfelean este un poet autentic, robust, de o solaritate septentrională difuză în peisaj specific, stăpîn pe un discurs care merge din plin, nu „în gol” precum al unor contemporani gonflați de conjuncturi și de dubioase strategii conjecturale, unii pe val, dar scribi modești, îmbălsămați cu premii cărora numai Timpul le va dovedi complicitățile și futilitățile demeritului...

NB. Rezonant-empatice desenele semnate de Ioana MORONKA. Felicitări!

Ion Buzași

Andrei Mureșanu și Bistrița natală

Invitația colegilor bistrițeni da a colabora la un volum cu un titlu atât de atrăgător Poveștile Bistriței îmi oferă prilejul de a rememora și relațiile mele cu un oraș pe care-l știu din anii copilăriei. Sigur că m-am gândit la început să scriu despre Andrei Mureșanu și Bistrița, dar pentru că am un întreg capitol cu acest titlu în monografia pe care am consacrat-o poetului deșteptării naționale (publicată la editura bistrițeană „Charmides” în 2016), de data aceasta voi adăuga celor expuse acolo lucruri pe care le cred mai legate de tema propusă.

Unele vacanțe din anii școlii elementare le petreceam în acest burg săsesc, care prin anii 1955-1960, era capitală de raion. Și trecând pe Sugălete am văzut în centru o inscripție cu redacția ziarului „Avântul”. Și, deoarece încercam uneori „peana” cu scurte evocări am trimis o „impresie de călător” despre supliciu lui Tânase Todoran, pe dealul Mocirla din Salva. Notița a apărut și o menționez pentru că este începutul colaborării mele la ziarle și revistele bistrițene.

Ziarul „Avântul” era un nume de gazetă, potrivit pentru epoca socialistă, când se cultiva entuziasmul socialist și „avântul” spre progres; dar și mai târziu pe vremea județelor, deci după 1968, ziarul județului Bistrița-Năsăud se numea „Ecoul”. Acest nume mi se părea că are o legătură mai potrivită cu orașul, căci „ecou” – înseamnă „răsunet” și ne ducea cu gândul la celebra poezie a lui Andrei Mureșanu. În sfârșit după 1990, ziarul județean capătă un nume, cel mai potrivit, Răsunetul, iar poezia lui Andrei Mureșanu (cu muzica lui Anton Pann; unii susțin ca autor al melodiei pe un elev al acestuia, Gh. Ucenescu) devine imn național. De aceea nu este exagerat să considerăm Bistrița, „capitala Imnului Național” deși unii au invocat orașul unde a fost scris Răsunetul – Brașovul, iar alții unde s-a cântat pentru prima dată: Râmnicu Vâlcea. Argumentul peremptoriu este obârșia autorului, a lui Andrei Mureșanu, - Bistrița. Ziarul și-a anexat un supliment, Răsunetul cultural și artistic care prin calitatea articolelor și a colaboratorilor și-a câștigat un loc recunoscut între revistele literare actuale.

În afară de acele inscripții pomenite, în centrul Bistriței m-a impresionat impunătoarea statuie a lui Andrei Mureșanu, operă a sculptorului Cornel Medrea. Statuia este asemănătoare cu pictura lui Mișu Pop. Și aici poetul se află într-o ținută impunătoare, cu mâna dreaptă ridicată în sus, dar semnificația gestului e diferită: dacă la Mișu Pop înseamnă izbăvire, eliberare dintr-un trecut întunecat în suferințe, în sculptura lui Medrea din centrul Bistriței poetul pare conștiința trează a istoriei naționale, „sfânta carte unde se află gloria străbună”, pe care gestul poetului ne-o întipărește ca un permanent și mobilizator memento. La dezvelirea statuii, în 27 noiembrie 1938, a vorbit și Ep. Iuliu Hossu rostind vorbe profetice despre imnul lui Mureșanu: „Pe cărarea pregătirii plinirii vremii s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, a așezat în cursul veacurilor proroci, chemători cu glas dumnezeiesc, pentru a pregăti plinirea a ceea ce pogora din cer și a formării sufletului nou. Și au venit vestitori cu glas de arhangheli ai judecății și ai dreptății lui Dumnezeu. Unul dintre aceștia (...) este Andrei Mureșanu, care era întemeiat pe credința în Dumnezeu. De aceea glasul lui a răsunat neîntrerupt în sufletul neamului. Cuvântul lui a fost cuvânt de nădejde, cântare de leagăn, el a stăpânit toate sufletele de atunci încolo, a crezut în dreptatea lui Dumnezeu. Preoți cu crucea-n frunte, căci oastea e creștină, a strigat el. S-a cutremurat și cenușa înaintașilor în morminte...”. Și încheia cu actualizarea acestui îndemn: „Purtătorii crucii suntem chemați să ne reaşezăm în fruntea oștirii”. Despre istoricul acestei statui și avaturile ei în anii ocupației horthiste a scris un documentat articol scriitorul Mircea Gelu Buta (în „Arhivele Bistriței”, An I, nr.2, 2019) un cunosător al „poveștilor Bistriței”

Când, în 1979, profesorul Iosif Pervain m-a invitat să mă înscriu la doctorat mi-a sugerat și o temă – Presa blăjeană. Studiu și indice bibliografic. Mă așteptam la o asemenea temă pentru că profesorul Pervain era pasionat de istoria presei și în anul V ne-a predat un curs special cu o astfel de tematică. Mi-a fost destul de greu să refuz o astfel de propunere, dar i-am spus că o asemenea teză este o cercetare preponderent statistică și am propus: Andrei Mureșanu. Monografie. De data aceasta, profesorul Pervain a avut rezerve pentru că „Mureșan – a spus – este autorul unei singure poezii”. Este aserțiunea lui Titu Maiorescu, critic literar de mare autoritate nu numai în epoca sa, ci și în postumitate, nedreptățind prin afirmații apodictice, simplificatoare pe unii scriitori, printre care și pe Andrei Mureșanu. Am argumentat că Andrei Mureșanu are și alte poezii, apropiate ca valoare artistică de celebrul său Răsunet, și are, mai ales, o publicistică valoroasă, aproape necunoscută. A acceptat și am început să lucrez la teză, am trecut cu note foarte bune examenele parțiale, dar teza am susținut-o la profesorul Gavril Scridon, un năsăudean generos și iubitor de literatură ardeleană, pentru că profesorul Pervain se îmbolnăvise.

Cum nu este un studiu monografic complet și monografiei mele, reluată la o nouă lectură, i-aș adăuga câteva elemente noi, referitoare la anii copilăriei și ai adolescenței. Tatăl său, morarul Teodor Mureșanu, era om iubitor de învățătură și angajează pentru instrucția de început a lui Andrei pe Dănilă Dobaș din Valea Rodnei, un fel de Tânăsucă Mocodean ce-l va dăscăli mai târziu pe Coșbuc. Între 1825-1832 este elev la Bistrița mai întâi la școala normală săsească (între 1825-1829) și apoi timp de trei ani, între 1829-1832 – la gimnaziul călugărilor piariști. Poetul Iustin Ilieșiu, autorul unor „biografii în versuri” ale poezilor români, pe care le-am publicat împreună cu regretatul Sever Ursu, ni-l prezintă pe Andrei Mureșanu, școlar la Bistrița: „Parcă-l văd mergând la școală./ Curat, sfios, cu pasul rar/ Prin Bistrița cu cărți în traistă -/ Copil al unui biet morar./ Purta și cioareci și căciulă./ Opinci mărunte! Cu gurgoi,/ Iar vara se-nfrătea cu munții/ În urma turmelor de oi./ La-nvățătura mai înaltă/ Schimbat-a haina-n strai de târg/ Și slovele din cărți bătrâne/ Le buchisea cu mare sârg./ De-aceea l-au trimis părinții,/ Având încredere în el/ Cu grei desagi pe umeri tineri/ La Blaj s-ajungă-nvățăcel.” Școala era de temeinică învățătură umanistă, dar unui copil ca Mureșan era firesc să i se pară rigidă, și-ntr-un „reflex” autobiografic își amintește de „trita” (uzată,

banală) arie pe care o cânta când era gimnazist, plăcută odă safică „Integer vitae”. Găsește însă o satisfacție în comoara folclorului. Când se lăsa furat de nostalgia locurilor și anilor copilăriei, povestea prietenilor cu câtă plăcere privea jocurile populare. Găsim aici explicația publicisticii lui Andrei Mureșanu, de prețuire a poeziei și muzicii populare: Românul și poezia lui, Românul în privința muzicii, Românul în privința picturii: „Nu este popor în lume care să aibă mai mare tragere de inimă către poezie, să afle mai multă plăcere în cântece și versuri, decât românul”. Și arătând că poezia și cântecul îl însoțește pe român în toate manifestările vieții, prezintă câteva fragmente din cântecele de cătanie, în care sentimentul dominant este de jale, de înstrăinare, cu accente de blestem uneori la adresa celor care l-au făcut cătănă. Dar în monografia lui George Bariț Părți alese din istoria Transilvaniei, vol. I, Sibiu, 1889, p.772-774 se publică Versul unui recrut de Andrei Mureșanu „poezioară compusă în limba poporului”, în care se arată că după 1847 serviciul militar era mai ușor de îndurat. „Văzând generația bărbaților români din acele zile acea lege de assentare (recrutare) și considerând că assentații numai în etate de 18 ani după serviciul de 8 ani vor ieși tocmai în etatea cea mai bună de a se căsători, s-au învoit să îndemne tinerimea română cu tot adinsul la serviciul militar, fără care o națiune cumpănește foarte puțin în ochii celorlalți. Atunci fu, când Andrei Mureșanu, inspirat de folosul serviciului militar a scris această poezioară, care s-a împărțit în vreo două mii de foi volante în toate ținuturile pe unde mergea poșta. În mai multe părți ale țării tinerii au mers cu plăcere la arme și bocetul mamelor se mai rărise”- scrie George Bariț.

Am retipărit această poezie cvasiinedită în volumul Pagini regăsite (2004) la efemera editură bistrițeană „George Coșbuc” a preotului Dumitru Munteanu. Este tot în stilul doinelor de cătanie, dar tonul este altul: „Haideți frați să tragem sorți/ Că nu ne duc ca pe hoți./ Cu funii legați în spate/ Prin orașe și prin sate .../ Că noi mergem din iubire/ Pentru-a patriei fericire...”. De altfel în volumul de debut Din poeziile lui Andrei Mureșanu, Brașov, 1862 se află și alte poezii în metru popular: Fetița și păserica, Teodor și Măriuța, Către miera, Orfana din munți, Dorul meu, care arată locul important al influenței poeziei populare, cunoscută în copilărie, asupra creației poetice a lui Andrei Mureșanu.

Bistrița a cinstit amintirea poetului; în 1987 a fost restaurată Casa memorială în curtea căreia se află bustul lui Andrei Mureșanu, operă a sculptorului bistrițean Alexandru Gavrițaș, inaugurat tot la o dată aniversară, în 19 martie 2016; aici au avut loc evocări ale poetului și sesiuni de comunicări. Am fost invitat la aceste manifestări omagiale și am răspuns cu drag invitației. Una din cele mai emoționante a fost evocarea în care celebrul Dumitru Fărcaș a cântat cu taragotul său doine de jale din Ardeal, apoi Deșteaptă-te, române, iar eu aflându-mă alături în cerdacul casei memoriale am recitat o poezie despre acest imn, Prag de patrie de Dumitru Mălin: „Noi n-am avut nicidecum mai multe patrii/ Așa cum unii stăruie să creadă/ Și chiar de-am mai cântat și alte imnuri/ Deșteaptă-te, române – stă dovadă/ Că somnul nostru nu era de moarte/Așa cum ni-l doriră barbarii de tirani;/ Ni-s mărturie porțile prin sate/ Și limba cea vorbită de țărani./ Ni-s mărturie streșinile line/ De pe sub care stелеle dau crini/ Și tulpinile lungi de pe coline/ Și vetrele de focuri de la stâni/ Dar patria din noi nu cere martori/ Ci ea există-n fiecare rău./ Și-un imn precum Deșteaptă-te, române!/ Și frunzele pădurilor îl știu.” Unele din cărțile mele despre Andrei Mureșanu s-au tipărit la prestigioasa editură bistrițeană Charmides a domnului Gavril Țărmure.

În anul bicentenar 2016, am avut o lungă și interesantă convorbire cu Andrei Moldovan despre Andrei Mureșanu ca întemeietor al liricii profetice ardeleni, care s-a și tipărit de către Biblioteca Județeană sub formă de broșură. La sfârșitul acestei convorbiri, m-a întrebat ce loc ocupă Andrei Mureșanu în preocupările scriitorului Ion Buzași, la care am răspuns: Cred că a ocupat subliniez verbul la trecut, un loc important câteva decenii. Sunt bucuros că am scris câteva cărți despre Andrei Mureșanu și am alcătuit câteva ediții din poetul drag ardelenilor de odinioară. Rămâne pentru mine în continuare poetul prețuit, care – după spusa lui G. Călinescu – a inaugurat lirica profetică transilvană urmat de G. Coșbuc, Octavian Goga, Aron Cotruș, Mihai Beniuc și Ioan Alexandru.

Mă bucur că în cercetarea locală bistrițeană Andrei Mureșanu este de asemenea o temă frecventă. Așa se și cuvine în Bistrița natală, de-ar fi să pomenesc numai cercetările profesorilor Ștefan Lupu și Ion Bureacă. Eseul monografic Andrei Mureșanu în răsăririle magiului de Aurel Rău este o nichitastănesciană „carte de recitare” a poetului ardelean. Se cuvin menționate și contribuțiile documentare ale lui Teodor Tanco, George Rațiu ș.a.

Aceasta este „povestea mea”cu Andrei Mureșanu și cu Bistrița, pe care mi-a făcut plăcere să o rememorez.

Din volumul, Poveștile Bistriței,
Editura Charmides, proiect editorial realizat sub egida
Primăriei municipiului Bistrița

Corneliu Gaiu

Cetatea Bistriței (I)

Bistrița este o așezare cu un trecut îndelungat, cu perioade de înflorire economică și socială care i-au conferit un binemeritat prestigiu, dar și de momente dramatice care au marcat destinul orașului și a locuitorilor săi.

Orice așezare cu un trecut istoric îndelungat, cum este și cazul Bistriței, în afara unei dezvoltări organice, își datorează aspectul și poziției geografice, evenimentelor politice și militare sau factorilor naturali care i-au influențat structurile construite. Centrul istoric al Bistriței, cu trama stradală constituită încă din perioada timpurie a devenirii sale și definitivată pe parcursul veacurilor următoare, cu parcelele sale înguste și cadrul natural dominat de depresiunea joasă, irigată de râul Bistrița și de numeroase pâraie și izvoare, înconjurat de culmile domoale propice culturilor agricole, au determinat, alături de formele de viață economică și statutul său politic, o dezvoltare urbanistică distinctă, cu o arhitectură specifică ce cuprinde numeroase construcții monumentale și un ansamblu urban plin de farmec ce atrage atenția și azi asupra secolelor de bunăstare și forță economică pe care le-a traversat orașul.

S-a invocat în istoriografia mai veche teoria conform căreia Bistrița s-a ridicat pe structura unui castru roman. O astfel de viziune pleca de la planimetria regulată a pieței orașului, asemănătoare planului unui castru roman, așa cum alte așezări, precum Clujul, au fost marcate. O asemenea interpretare nu și-a găsit nici un suport documentar, urmele de locuire antică ocupând în hotarul orașului terasele mediane și perimetre situate de o parte sau cealaltă a râului Bistrița. Vatra orașului medieval s-a constituit pe o locație liberă prin descălecatul grupului de coloniști saxoni atrași în Transilvania de către regele Geza al II-lea după, chiar dacă nu este exclus ca un număr de gospodării ale autohtonilor să fi existat în zona de sud-est, de unde numele străzii Reussegasse. Situată într-o depresiune largă, înconjurată de dealuri cu culmi domoale și de înălțimi ce domină peisajul, străbătută de cursul văii Bistriței de la care și-a luat și numele, așezarea s-a încheșat și s-a dezvoltat ca urmare a faptului că în regiunea din colțul de nord-est a Transilvaniei, intrată la începutul evului mediu între posesiunile regale, fundus regius, au fost instalați oaspeți regali (flandrezi, valoni, saxoni, bavarezi), care vor fi cunoscuți ulterior sub numele generic de sași, înzestrați cu o serie de drepturi și libertăți care le-au conferit un statut social și economic privilegiat, proces care s-a petrecut după mijlocul secolului al XII-lea. Prima mențiune a localității datează din anul 1241 când codicele mănăstirii Echternach menționează între așezările distruse de către mongoli și „oppidum Nosa” numele dat de către coloniști așezării întemeiate pe malul râului Bistrița. Ulterior, se generalizează numele preluat de la localnici, Bistrița (Bistritz, Bezterce, Bystriche).

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea, oapșii germani au fost așezați în spatele noului sistem defensiv, în zona vechilor prisăci desființate, ce se definea printr-un imens teritoriu împădurit și slab populat, numit în documente terra deserta. Pentru a fructifica teritoriile proaspăt cucerite, atât din punct de vedere militar cât și economic, regalitatea arpadiană a inițiat feudalizarea acelei terra deserta.

Pentru ca proiectul lui să devină o reușită, regele Geza II, profitând de momentul trecerii cruciaților prin țara sa, a trecut la colonizarea teritoriului respectiv cu oaspeți din Occident, care să fie apti de luptă, dar în același timp capabili să desțelenească pământul prin defrișare sau săl asaneze, săl cultive prin metode noi, să fie buni meșteșugari și să facă un comerț profitabil, iar pe deasupra să contribuie prin minerit la satisfacerea nevoilor crescânde de sare și metale prețioase. Geza II a atras pe acești coloniști, numiți în documente hospes / hospites, cu ce era mai tentant în evul mediu: proprietatea de pământ, pentru care stăteau la dispoziție terenurile fostelor prisăci devenite fundus regius (Pământul Crăiesc) și privilegiile, îndeosebi libertatea personală și dreptul de strămutare, care însemnau o ridicare a stării sociale, ofereau siguranță și progres economic. La doi ani după emiterea Bulei de aur din 1222 în favoarea nobilimii regatului Ungar și în contextul în care relațiile regelui Andrei II cu cavalerii teutoni din Țara Bârsei erau foarte încordate, spre sfârșitul anului 1224, regele Ungariei a constituit la cererea hospites nostri theutonici Ultrasilvani universi o largă zonă de autonomie delimitată teritorial la est de Baraolt și la vest de Orăștie, fiind scoasă de sub autoritatea voievodului și așezată sub controlul direct al regalității; comitatele în care a fost împărțit până atunci teritoriul delimitat în Andreanum au fost desființate, rămânând unul singur, comitatul Sibiului; în fruntea comitatului se afla un singur comite (comes Cybinien-sis), care, însă, era numit de rege urmând să exercite în comitat atribuțiile delegate de rege. Modelul „libertăților” sibiene consacrat în 1224 va exercita o puternică atracție asupra comunităților germane rămase în afara ariei teritoriale a privilegiului andrean, în primul rând a celor dependente sub raport ecleziastic de episcopia ungară de Alba Iulia.

Inviaza mongolă din 1241 - 1242 a distrus în mare parte regatul ungar. Deși sașii au făcut tot ce au putut pentru a rezista, multe așezări ale lor au fost distruse. Înaintea invaziei multe orașe transilvănene au fost fortificate și erau dezvoltate economic. Multe erau apărute de către Kirchenburgen - biserici fortificate cu ziduri masive. Expanșiunea rapidă a orașelor populate de sași a dat Transilvaniei numele german de Siebenbürgen și Septem Castra în latină, făcându-se referire la șapte din orașele fortificate: Sibiu (Hermannstadt), Bistrița (Bistritz), Cluj (Klausenburg), Brașov (Kronstadt), Mediaș (Mediasch), Sebeș (Mühlbach), Sighișoara (Schässburg). Nu se știe cu exactitate care șapte localități săsești au stat la originea denumirii Siebenbürgen, cele "Șapte Cetăți", existând azi opinii diferite asupra statutului pe care l-au ocupat așezările săsești care au alcătuit inițial numele.

Prin actul din 22 februarie 1291, regele Andrei III a confirmat alături de privilegiile nobilimii ungare și privilegiile „sașilor transilvăneni care dețin domenii”; acest document prezintă de fapt certificarea politică a unei situații existente, și anume de asimilare a grea-vilor sași la „starea” nobiliară; „sașii transilvăneni care dețin domenii și se poartă după felul nobililor” sunt investiți explicit de rege și cu unele privilegii rezervate până atunci de regalitate doar nobilimii ungare în schimbul serviciilor lor militare; tot acum, și comunitatea săsească din Transilvania (saxones Transilvanos) a reușit să reducă, în sfârșit, atribuțiile judiciare ale

comitelui, numit de rege și să li-miteze autoritatea voievodului.

Între anii 1325-1329, în urma presiunii sașilor, regele Carol Robert a acceptat o reformă administrativă, în locul comitatelor formându-se scaune și districte, entități juridice și administrative tipice în regulat ungar pentru grupuri privilegiate cu drepturi de autonomie. Prin poziția sa geografică Bistriței îi este consacrat statutul de centru al regiunii beneficiară de privilegii, Nösnerland. Încă în faza colonizării pe pământul regal a populației germane, Bistrița se naște ca un centru a zonei de colonizare din nordul Transilvaniei, de unde tipologia parcelarului și o rețea stradală ordonată în funcție de o piață centrală în care este amplasată biserica parohială. Chiar dacă incursiunile mongole din 1241 și apoi din 1285 au provocat ample distrugerii și pierderi, se poate aprecia că la sfârșitul secolului al XIII-lea așezarea căpătase deja contur urban cu o structură stradală cristalizată.

De altfel, în cele mai timpurii izvoare care menționează așezarea, legate de invazia mongolă de la 1241, era înregistrată sub numele de Nosa, figurând în șirul localităților importante, opido (târg) Nosa, care au avut de suportat pierderi majore. După acest dramatic moment localitatea, intrată sub autoritatea unui comite regal, se reface rapid și la cea de-a doua invazie din anul 1285 reacția comunității bistrițene va fi mult mai bine coordonată. Prezența ca reprezentant al regalității a unui comite, atestat documentar la 1274, presupune și existența unei mici fortificații în care acesta își avea reședința, documentele înregistrând un „turn de piatră” care era situat cel mai probabil în extremitatea de nord-est a așezării medievale, nu departe de mănăstirea franciscană, și care va fi inclus mai târziu în sistemul de apărare al orașului. Astfel poate fi explicată planimetria cetății, consemnată în planul din anul 1736, cu un turn, fostul donjon, înconjurat de ziduri și șanțuri, resturi ale mai vechi cetăți.

Teama indusă de incursiunile mongole și nevoia de securitate a locuitorilor au determinat ridicarea într-o primă etapă a unei cetăți de refugiu pe platoul dealului ce străjuiește înspre nord așezarea, deal care și-a luat numele de la cetatea amenajată pe culmile sale – „Burg”. Urmând forma terenului fortificația avea dimensiunile de 670 x 80 m, cu o incintă perimetrală din piatră, cu ziduri care au o grosime de 1,20 m, precedată de un șanț de apărare de 10-12 m lățime. În interior, pe laturile curții erau amenajate șiruri de încăperi pentru adăpostirea locuitorilor în caz de pericol. Observațiile de teren par să indice și existența unui turn de supraveghere în punctul cel mai înalt al dealului (680 m). O perioadă de timp acest refugiu a asigurat o oarecare protecție locuitorilor orașului, dar atât din punct de vedere fizic cât și simbolic o asemenea soluție nu putea să satisfacă cerințele unui centru urban.

Ridicată pe o vatră nouă Bistrița se constituie după un plan urbanistic transferat de către coloniști din locurile lor de origine. Bazat pe gospodăria franconă cu parcele înguste, dezvoltate în adâncimea lotului, care vor alcătui alinamente compacte în relație cu o piață centrală, devenit loc reprezentativ și spațiu în care se instalau construcțiile obștești – biserică, administrație, piață, planul ansamblului era prefigurat din chiar momentul primelor lotizări. Această realitate se poate urmări la Bistrița din modul în care au fost stabilite perimetrele așezămintelor monastic, la limitele perimetrului ulterior fortificat. Conventul dominican a fost amplasat în colțul sudic-vestic iar cel al franciscanilor în colțul nord-estic, ambele instalate în a doua jumătate a secolului al XIII-lea (1245 dominicanii și 1268 franciscanii). În acest ansamblu coerent dezvoltat era inclusă și o componentă defensivă, fie că se referă la fronturi sau nuclee apărute autonom sau printr-un prim nucleu de apărare a existat sub forma unei incinte din jurul bisericii parohiale, după cum împrejurări cu rol defensive a fost ridicată și în jurul incintelor mănăstirești, perimetrul așezării beneficiind de o amenajare defensivă format dintr-o palisadă și șanț integrată în urmă în fortificația de zid, după cum transpare din textul unor documente ceva mai târzii.

Odată cu întărirea forței sale economice și a sporului demografic susținut, Bistrița devine un oraș liber regal care beneficia de toate drepturile și obligațiile conferite de acest statut, între care și acela de a se apăra prin ziduri și de a întreține o armată proprie. Bistriței îi este recunoscut statutul de civitas prin acordarea, de către regina Elisabeta, la 30 decembrie 1330, a privilegiului de a fi judecați de judele „ales de ei dimpreună și din mijlocul lor” și a dreptului de liberă trecere pentru negustorii și mărfurile produse și comercializate de dâșii. Prin actul amintit erau deschise larg căile pătrunderii mărfurilor breslelor bistrițene pe piețele regatului și recunoscută cetățenilor săi autonomia juridică. Ulterior, acordarea dreptului de târg anual (1353) a potențat forța economică a orașului. Privilegiul acordat de către regale Sigismund de Luxemburg, în anul 1366, prin care locuitorii Bistriței primesc dreptul la alegerea anuală „după deopotrivă lor învoiere a tuturor, judele și jurații”, orașul având dreptul la pecete și stemă proprie, simboluri caracteristice unui oraș liber. Ridicarea fortificației de zid se apreciază a se fi demarat după 1349, dată la care Bistrița figurează în documente cu titlul de civitas, fiind definitivată sub forma unei incinte continue de zid după 1400. În acest mod, Bistrița se alătură celorlalte orașe libere regale înconjurte de sisteme de apărare proprii: Sibiu, Brașov, Sebeș, Sighișoara, Mediaș și Cluj. Documentele rămân oricum obscure în privința acestei etape a sistemului de apărare al orașului. Singurul document care vorbește de zidurile și turnurile orașului, muri et aedificia fortalitii, datează din anul 1438, prin care regina Elisabeta atrăgea atenția asupra stării de ruină în care se găsea fortificația, solicitând lucrări de reparații și întărire a incintei. După Albert Berger vechea cetate era construită dintr-un val de pământ, cu o palisadă realizată din trunchiuri de copaci, în fața căruia era săpat un șanț. Această incintă era consolidată de bucăți de zidărie dispuse în punctele mai vulnerabile, porțile fiind din stejar armate cu fier.

Din volumul, **Poveștile Bistriței,**

**Editura Charmides, proiect editorial realizat sub egida
Primăriei municipiului Bistrița**

Horățiu Mălăele, Marele Premiu la Festivalul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, înmânat de președintele Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian

Concursului Național de Proză „Liviu Rebreanu”, ajuns la ediția a 42-a, s-a derulat la Bistrița și Târlășua. La Casa Colecțiilor și Documentelor de Patrimoniu a fost dezbaterea „Romanul actual, secolul XXI, față de romanul secolului XX”. La Târlășua a fost o întâlnire cu scriitorii Horățiu Mălăele și Varujan Vosganian la biblioteca „Liviu Rebreanu”, apoi la Căminul Cultural a avut loc Gala în care s-au acordat premiile.

Juriul compus din: Varujan VOSGANIAN- președinte, Valeriu STANCU- vicepreședinte, Virgil RAȚIU, Olimpiu NUȘFELEAN, Menuț MAXIMINIAN- membri și Al. CĂȚCĂUAN- secretar, a acordat următoarele premii:

I. SECȚIUNEA VOLUME PUBLICATE

• **MARELE PREMIU AL SALOANELOR LIVIU REBREANU- 2024**, acordat de către Universitatea Ecologică din București, actorului și scriitorului Valentin Horățiu MĂLĂELE pentru volumele: TEHOMIR; O POVESTE CAM CIUDATĂ și alte două povestiri și Tristețea ploilor, apărute la editura Bookzone, București, 2024

• **PREMIILE SALOANELOR LIVIU REBREANU- 2024** și ale Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, se acordă scriitorilor:

1. Ștefan DAMIAN, din Cluj-Napoca, pentru volumul Urma altoiului, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024
2. Doina DABIJA (DOBZEU), din Chișinău/R. Moldova, pentru volumul La firul ierbii, Ed. pentru Literatură și Artă, Chișinău, 2023
3. Ioan L. DANCUI, din Cluj-Napoca, pentru volumul Despre CONȘTIINȚA CREȘTINĂ (o perspectivă fenomenologică), Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2024
4. Dana BUZURA-GAGNIUC, din Baia Mare, pentru volumul Buzura la Berința, Locul de unde n-a plecat niciodată, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022

• **PREMIUL SPECIAL AL JURULUI**, se acordă scriitoarelor:

1. Ileana VIERU, din București, pentru volumul Sophie și marea tablă de șah, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024
2. Melania CUC, din Archiud, Bistrița-Năsăud, pentru volumul Păcatele domnului Abell, Ed. Vatra veche, Târgu Mureș, 2023

• **MENTIUNEA SALOANELOR LIVIU REBREANU- 2024**, se acordă scriitorilor:

1. Valeria BILȚ, din Tg. Lăpuș, Maramureș, pentru volumul Blestemat a fi oricare, Ed. Actaeon Books, Bia Mare, 2024
2. Radu Matei TODORAN, din Alba Iulia, pentru volumul TRANSILVANIA Lacrimi și cruci, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2023
3. Veronica BALAJ, din Timișoara, pentru volumul Rotirea neamurilor, Ed. Victor Babeș, Timișoara, 2023
4. Doina VAMOȘ, din Bistrița, pentru volumul Cuplul etern, Ed. Charmides, Bistrița, 2024
5. Florentina Loredana DALIAN, din Slobozia, Ialomița, pentru volumul Frumusețe străină, Ed. Metamorfosi, Slobozia, 2024
6. Andrei BREABĂN, din Suceava, pentru volumul Ultimii cruciați, Firma Editorială Poligrafică „Tipografia Centrală”, Chișinău, 2024

• **PREMIUL LIMBII ROMÂNE**, se acordă scriitorilor:

1. Viorel BOLDUMA și Maxim MELINTI, din Chișinău/R. Moldova, pentru volumul Relațiile Țării Moldovei cu așezămintele ortodoxe din străinătate (sfârșitul sec. al XIV-lea- sec. al XVII-lea), Ed. Lexon, Chișinău, 2023

• **PREMIUL SALOANELOR LIVIU REBREANU IN MEMORIAM**, se acordă :

1. Scriitorului CORNEL UDREA, pentru întreaga operă umoristică
2. Scriitorului Ion NEGRU, din Torac/Voivodina/Serbia, pentru volumul Torăcu lui Ioniță Bălan, Ed. Lumina Torăceană, 2020

II. SECȚIUNEA PROZĂ SCURTĂ ADULȚI

• Premiul III al Saloanelor Liviu Rebreanu-2024, se acordă scriitoarei:

1. Maria Mădălina MANOLEA, din Găești, Dâmbovița (manuscris 2) Șerbet de tran-dafiri

• **MENTIUNI**, se acordă scriitoarelor:

1. Sonia Rebeca SARAC, din Arad (manuscris 4) „Regăsirea”
2. Caliochia TOCALĂ, din Iași (manuscris 3) Cave populum ! Impresii de călătorie

Varujan Vosganian

Președintele Uniunii Scriitorilor din România

Dublu autoportret

Ed. Polirom, București, 2024

Horățiu Mălăele

Scriitor și actor

O poveste cam ciudată / Tehomir / Tristețea ploilor

Ed. Bookzone, București

III. SECȚIUNEA ELEVI

• Premiul I și al Revistei Răsunetul Cultural, se acordă elevei TIMIȘ-VARGA Daria-Maria, cls. a VIII-a, Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator Ionela NUȘFELEAN

• Premiul II și al Revistei Nord Literar, se acordă elevei Ana CIOBANU, cls. a X-a, Palatul Copiilor Bistrița, prof. coordonator Ionela NUȘFELEAN

• Premiul III și al Revistei Mișcarea Literară, se acordă elevei BOZBICI Patricia, cls. a XII-a B, Liceul Creștin „Logos” Bistrița, prof. coordonator Rahela Preda

Mențiune - Betelie Miruna, Liceul Teoretic „George Călinescu”, Constanța, prof. coord. Pintilie Loredana

Daria-Maria Timiș-Varga

Premiul I și al Revistei „Răsunetul Cultural” la Festivalul „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 2024

Daria-Maria Timiș-Varga s-a născut în 17 iunie 2010, fiind elevă în clasa a VIII-a la Școala Gimnazială „Avram Iancu”, Bistrița, și membră a cercului literar „Micii blandieni bistrițeni”, grupa de performanță, de la Palatul Copiilor Bistrița. A publicat mai întâi teatru, „Un pianist pierdut”, în revista „Nova didactica”, din februarie 2021. Încă de pe atunci, am crezut în forța scrisului său, publicând în aceeași revistă didactică un articol „Daria Maria Timiș Varga și literele, prietenii ei”. După acest moment, au urmat alte performanțe notabile: Locul al II-lea la Olimpiada Națională de Limba și literatură română, Târgoviște, 2022 și multe premii literare la concursuri de profil, dintre care menționăm: Premiul I, pentru poezie, la Concursul „Octavian Goga sau ecoul cântecului pămîntului noastre în milenul III”, ediția XIII, Sibiu, 2022, Premiul I, secțiunea proză, la Concursul Județean „Orizonturi”, ediția XXVIII, Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud. Scrie cu lejeritate și reportaj, exemplu fiind și „Running Out Of Time – Am învățat să fiu, să văd, să descopăr – jurnal româno-polonez”, publicat în cotidianul Răsunetul, septembrie 2023, ca urmare a unei experiențe Erasmus. La Sa-loanele „Liviu Rebreanu”, 2023, secțiunea manuscrise elevi, a obținut premiul I și al Revistei „Mișcarea literară”. A susținut în cadrul Cenaclului „George Coșbuc”, Bistrița, decembrie 2023, alături de Olimpiu Nușfelean, o prelegere despre cartea „Numele celălalt” de Jon Fosse, laureatul Premiului Nobel pe 2023. În 2024, la faza națională a Concursului „Tineri condeie”, a obținut Premiul I, având cea mai mare medie la gimnaziu, participând în Tabăra de creație „Tineri condeie”, de la Călimănești, august a.c. A debutat în literatură cu o cronică la cartea „Chiajna, din Casa Mușatinilor” de Simona Antonescu, recenzie publicată în nr. 4/ 2023 al revistei „Mișcarea literară”. În nr. 1/ 2024 al revistei bistrițene „Mișcarea literară” a publicat și proza „Frohe Weihnachten! (Crăciun Fericit!)”. De curând, a apărut în revista „Nord literar”, nr. 10/ 2024, cu proza „Eram lura”. Performanțele Dariaei sunt deosebite, evident, suntem în fața unui real talent bistrițean. E o încântare să lucrăm împreună. La unul dintre recentele ateliere de creație literară, după lecturarea proaspetei proze proprii „Păntecele Morții”, toți cei prezenți ne-am ridicat în picioare, aplaudând-o. Și acest fapt ne-a convins că a venit momentul să batem și la ușa revistei „România literară”. Îi dorim un parcurs literar plin de roade frumoase. O urmărim cu mult interes! (Ionela-Silvia Nușfelean)

cat în cotidianul Răsunetul, septembrie 2023, ca urmare a unei experiențe Erasmus. La Sa-loanele „Liviu Rebreanu”, 2023, secțiunea manuscrise elevi, a obținut premiul I și al Revistei „Mișcarea literară”. A susținut în cadrul Cenaclului „George Coșbuc”, Bistrița, decembrie 2023, alături de Olimpiu Nușfelean, o prelegere despre cartea „Numele celălalt” de Jon Fosse, laureatul Premiului Nobel pe 2023. În 2024, la faza națională a Concursului „Tineri condeie”, a obținut Premiul I, având cea mai mare medie la gimnaziu, participând în Tabăra de creație „Tineri condeie”, de la Călimănești, august a.c. A debutat în literatură cu o cronică la cartea „Chiajna, din Casa Mușatinilor” de Simona Antonescu, recenzie publicată în nr. 4/ 2023 al revistei „Mișcarea literară”. În nr. 1/ 2024 al revistei bistrițene „Mișcarea literară” a publicat și proza „Frohe Weihnachten! (Crăciun Fericit!)”. De curând, a apărut în revista „Nord literar”, nr. 10/ 2024, cu proza „Eram lura”. Performanțele Dariaei sunt deosebite, evident, suntem în fața unui real talent bistrițean. E o încântare să lucrăm împreună. La unul dintre recentele ateliere de creație literară, după lecturarea proaspetei proze proprii „Păntecele Morții”, toți cei prezenți ne-am ridicat în picioare, aplaudând-o. Și acest fapt ne-a convins că a venit momentul să batem și la ușa revistei „România literară”. Îi dorim un parcurs literar plin de roade frumoase. O urmărim cu mult interes! (Ionela-Silvia Nușfelean)

Suflet de moloz

- Anișoara, aici stăteau strămoșii tăi.

Aici stăteau?! Din întreaga stradă mai rămăseseră doar schelete a ceea ce ar trebui să fie case. Doar câteva haine sfâșiate pe fațade și podoabe incomplete în stil baroc, sau neoclasic, sau chiar Art Nouveau își mai urlă, surde, durerea. Își mai strigă viața, dar o strigă prin toți porii lor calcaroși: Trăim! Am trăit...

Aici stăteau? Simt sufletele străbunilor cum își caută, cu disperare, obiectele de cinstite ale familiei, tot ceea ce a fost moștenit de la înaintași. Știi vremea pe când încă se mai ținea la trecutul unei întregi familii? Când arborele genealogic mergea puțin mai departe de bunici, pe care, uneori, îi uiți dacă nu îți faci plăcinte? Iar pe ei îi doare fiecare gură de aer lăsată în singurătate, știind că ar putea fi ultima? Da, nu cred că știi. Și nici sufletele străbunilor nu știu cine le-a înstrăinat obiectele. Nu mă refer doar la cele cu valoare materială, ci și la cele care sunt neprețuite prin simplul fapt că sunt ale familiei. O reprezintă. Îi captează toată esența și o păstrează pentru veșnicie în ceramică, sau în lut, în porțelan, mătase. Știi ce vreau să spun? Uite, spre exemplu, rochia de la nunta mamei bunicii tale, rochie care a fost purtată de generații întregi de femei și care acum zace într-un container dintr-o metropolă. Sau pipa străbunicului unchiului tău, din care fuma în timp ce le povestea nepoților cum l-a salvat Dumnezeu de un obuz în Marele Război. Da, aceea pipă care a fost unicul cadou și, poate, cel mai de preț primit de bunicul tău, înainte de a pleca într-un alt război. Acela în care, în timpul intrării rușilor în țară, a fost ucis de bombe lansate dintr-un avion Heinkel He-111 german chiar în timp ce fuma din pipă. Ce s-a întâmplat cu ea, acum? Unchiul tău a pus-o pe foc, crezând că e doar o vechitură inutilă.

- Anișoara, nu te apropia prea mult de casă! Poate să cadă pe tine, Doamne ferește!

Aici stăteau strămoșii mei... Îi aud cum mișună, îi văd cum se adună toți în jurul gramofonului, care i-a costat o avere, și ascultă muzică. Exact muzica preferată a străbunicii: o nocturnă de Chopin. Tot orașul o știa drept o mare admiratoare a compozitorului polonez, mai ales când fredona melodiile sale celebre în timp ce se ocupa de prăvălia soțului.

Îi văd pe toți cum se cuibăresc în jurul focului, din instinctul de a se încălzi. Par atât de reali, aproape palpabili. Vreau să îi îmbrățișez, să le vorbesc despre cât de mult i-am căutat, despre cât de des mi-am lăsat sufletul să se detașeze, telepatic, de trup, ca să-i găsească.

- Anișoara! Leși afară din casă, înainte să se prăvălească peste tine! Vai, Doamne-Doamne, ce-mi faci, copilă!

- Nea Grigore! Mai încet, sperii sufletele! Sufletele străbunilor și sufletul meu...

- Dă-le-ncolo de suflete! Să vezi că numai sufletul mai rămâne din mine când ajung în sat, că mă ceartă măicuța ta de mă face de rușine! Ai mai auzit tu ca un bătrân șchiop să fie sfădit de o femeie oarbă, care nici măcar nu-i e nevastă? Of, mamă, asta-i de pus în ziare, nu alta!

Cu pași ușori, ca să nu tulbur inimile străbunilor, strânse într-un colț și privind cu ochi mari și goi în jur, ies din clădire. Nu pentru că nu aș mai fi stat, ci pentru că n-aș vrea să-l mâhnesc pe nea Grigore. Bietul bătrân oricum e șchiop, poartă în piele greutatea trecutului, iar în ochi se derulează toată viața lui. O secundă, nu mai mult. Dar e suficient să înțelegi. Să simți. Nu cred că știi cum e.

- Nea Grigore, a cui e casa?

- Nu știu, Anișoara.

Simt cum pământul mă trage. Mă trage către oasele strămoșilor, răspândite peste tot sub scoarța terestră. Oase sfărâmițose deasupra cărora cresc plante și munți și orașe. Deasupra cărora crește sânge. Așa că ascult chemarea, mă lungesc pe dalele acoperite de buruieni și plâng.

- Of, Anișoara, ce te doare?

Mă ridic. Nu vreau să-l supăr pe nea Grigore. Și plec, ca să nu fiu tentată să ascult, din nou, pământul. Și mă uit în urmă, la casa pe jumătate prăbușită în care nu am trăit niciodată, dar de care mă simt...înnodată. Și plâng. Plâng. Plâng...

Musca venețiană

O viață efemeră a luat sfârșit. Sau o viață mai îndelungată decât tot timpul închis într-un ceas vechi? Ori poate va dăinui mai mult decât Veneția, care oricum se va scufunda. Din pământ ne-am născut, pământ devenim. Așa e și Veneția: din ape s-a ridicat, sub ape va ajunge. Poate din răzbunare, sau poate din milă, pentru a ascunde toate frumusețile distante și geometrice de ochii oamenilor imperfecti.

Oameni imperfecti! Oamenii sunt ca pământul: eterogeni. Cu humus și, uneori, cu râme. Dar au și râmele rolul lor. Ca și musca ce tocmai s-a jertfit pe altarul spiritelor pădurii, ciopârțit și șlefuit de aceeași oameni până ce din spirite a mai rămas doar o fărâma de esență. Ca să poarte noroc.

Dar cu ce scop s-a jertfit această insectă? Dintr-un motiv imposibil de înțeles pentru oameni. Și eu sunt tot om. Și nu pot înțelege acest act de curaj inutil. Sau poate mai util decât orice a făcut vreun Homo Sapiens vreodată. Doar musca știe motivul. Iar eu vreau să-l descopăr.

Încerc să o resuscitez, dar degetele mele sunt prea groase și eu, prea mare pentru a-i face masaj cardiac. Așa că a devenit o cauză lipsită de speranță. Iar musca a decedat, la ora 17:05, pe bucata de lemn ciopârțită – ca să aducă noroc.

Nu, nu i-a întocmit nimeni certificatul de deces. Și nu a fost nici măcar un medic de față. Dar muștele nu trăiesc între ziduri de hârtie înmărmurită, sculptată cu modele complicate – palate reci, distante. Dimpotrivă: în lumea lor mai puțin evoluată, dar mai fericită din numeroase puncte de vedere, nu există granițe, vizibile sau nu. Așa că oricum nu va conta dacă are sau nu certificat de deces. Nu e ca și cum ar fi un bilet de acces în Rai, ca la muzeu. De fapt, nu e ca și cum muștele ar ajunge în Rai. Sau poate că există și un Rai al muștelor?

Atâtea întrebări și o singură sursă de la care pornesc toate răspunsurile, iar această sursă e moartă. Absolut încântător!

Tot ceea ce a rămas e un spirit exagerat de șlefuit, o muscă moartă și un pahar cu apă cristalină.

Poate și apa are un rol în acest act tragicomic din cauza ridicolului situației.

Oare această colecție de molecule de H₂O stă acolo ca să-mi amintească de Veneția și de scufundare și de comorile arhitecturale ce vor deveni utopie pentru pești? Sau e doar o oglindă ce are capacitatea de a-mi distorsiona eul în cele mai interesante moduri?

Atrasă de această suprafață translucidă, privesc mai atent și văd un chip zămbitor, gata să pâlăvrăgească. Iar acest chip e al meu. Doar că nu e al meu, pentru că eu nu zămbesc. Eu încerc să păstrez solemnitatea potrivită unei înmormântări care nu va avea loc vreodată, pentru că această muscă nu s-a născut, de fapt, niciodată, în memoria colectivă a umanității. Și doar oamenii fac înmormântări. Așa că nu are rost să mă prefac afectată. Dar poate nu mă prefac.

Atâtea dileme! Mă enervez și beau apa din pahar, cu tot cu chipul meu în el. Mă beau pe mine, ce ciudat! Doar că, în mod curios, parcă toate dilemele s-au mai ameliorat. Am realizat că, de fapt, eu voi înghiți Veneția, alături de ceilalți oameni. Vom revărsa de miliarde de ori 70% apă din corpurile noastre.

Poate că marea nu va reuși vreodată să ascundă Veneția de privirile noastre, pentru că toată apa din noi se va vărsa în Oceanul Planetar și va mângâia marmura rece, și cărămida, și toate amintirile ce vor alerga pe vecie pe străzile Veneției.

Icu Crăciun

Eroii

Părintele Melentie își pierduse orice nădejde în privința ridicării unui monument în memoria consătenilor căzuți în cele două războaie mondiale. După liturghie, le împărtășise, din amvon, proiectul său, enoriașii fuseseră de acord în unanimitate, dar, când anunțase la ce sumă s-ar ridica și cam cât ar trebui să contribuie fiecare, lăsaseră, jenați, capetele în jos. Văzându-le atitudinea, pe chip îi rămăsese un semn de întrebare: oare va reuși să adune atâta bănet? Rămas doar cu membrii comitetului, diacul, un ins cu fața veștejită, bolborosi precipitat: „Părinte, nu vreau să mă pun de-a curmezișul, dar nu cred că vom reuși”. „Are dreptate!” îl susținuse alt membru, un ins ușor adus de spate. „Sunt prea mulți bani. Dacă vom putea să adunăm jumătate, să mulțumim Mântuitorului”. Părintele Melentie clătină din cap nemulțumit și rosti rar și răspicat: „Voi merge din casă-n casă să vedem”. Un gând ascuns îi înșuflețise dorința. Firește, va apela și la patronul Silivan, care ar putea completa ușor suma la puterea sa financiară actuală. Nu, nu se va resemna! O voce îl îndemna că mai sunt șanse de izbândă.

Timp de o săptămână bătuse la ușa fiecărei familii; unii contribuiseră pe loc, micșorându-și economia pusă deoparte pentru zile negre cu gând s-o reîntregească în următoarele luni, alții fuseseră trecuți într-un caiet cu linii, urmând ca luna viitoare să se țină de cuvânt. Poposi și pe la primărie, primarul însă i-o tăie scurt: „Părinte, să vedem... te-aș fi ajutat cu mare drag, dar acu avem alte priorități. Vezi și dumneata, trebuie să introducem apa curentă și canalizarea. Lasă să treacă doi ani, continuă fără să aștepte răspunsul, și-ți promit că te voi ajuta. Este și în interesul meu”. Profund dezolat, ieșise din biroul edilului cu o linie amară în colțul gurii. Pe patronul Silivan îl găsisse stând țepăn cu buzele strânse și mâinile încheștate de speteaza scaunului. Voinic și falcnic, cu o pălărie cu boruri mari pe cap, pregătit să inspecteze munca la gater, trăsăturile lui nu exprimau nimic. În prezența sa, îl cuprinse o ciudată senzație de neliniște. „Nu pot, părinte! Regret că nu te pot ajuta”! și ridică din umeri, clipind mărunț. Făcu o pauză, apoi continuă: „Îmi pare rău că trebuie să te refuz, dar asta-i situația”. Nu-i dăduse nicio explicație. „Încăpățânați oamenii!” gândise preotul, ușor descumpănit, surprinzându-i privirea și, în felul acesta, îi citise refuzul, dar și un pic de ostilitate. Pe drum, își dăduse seama că își făcuse doar iluzii. Două pete roșii îi apăruseră pe obraji proaspăt bărbierii. „A avut dreptate diacul!” își zise cu gura înțepenită într-un rictus amar. O boare îi umezise ochii blânzi. Viața lui fusese croită cu totul anapoda; dorise să ajungă învățător, dar ai săi au insistat să se facă popă. Nu era de refuzat nici această slujbă, dar una este să lucrezi cu copiii și alta cu cei în etate. Oricum, avea har pentru oricare din aceste opțiuni.

Peste două zile, trecând prin fața fagădăului, auzise forfotă. Crezuse că ajunse într-o fundătură din care nu existase scăpare, dar, acționând sub impulsul unei inspirații de moment se hotărâse să intre sub pretextul unui pahar de suc. Și aici se pot găsi donatori pentru completarea sumei, își zise, scuturându-și capul. Intuiția nu l-a înșelat. La o masă lungă trona patronul Siliivan, însoțit, ca de obicei, de contabilul firmei sale, o figură ieftină cu privirea mobilă ce purta cu dânsul o geantă, mare, un pic ponosită, și câțiva angajați între două vârste. Nu era aniversarea nimănui, părea o petrecere obișnuită. „Părinte, hai la noi!” invită patronul eliberat de prejudecăți, măsurându-l din cap până în picioare. Pe buzele sale stăruia un zâmbet zeflemitor pe care omul bisericii nu reușise să-l înțeleagă. „Ce servești, părinte?” „Un suc” făcu acesta. De data aceasta, glasul îi era plăcut, cu inflexiuni amabile. Puse mâna pe umărul preotului și declară generos: „Uite ce-i părinte, m-am gândit mult de când ai venit la mine. Te ajut să-ți completezi suma necesară, dar cu o condiție”. Vorbele i se buluceau în gură. Contabilul, un ins slab și osos, urmărea impasibil conversația celor doi. În colțul gurii îi apăruse un zâmbet obosit. Era flămând și votca șefului nu-i căzuse prea bine. „Cât îți mai trebuie?” „Cincizeci de milioane”. „Scoate cecul și completează-l!” zise cu un glas autoritar, adresându-se contabilului care se uita crispat la el. Bărbatul scoase documentul, dar nu scrisese nimic, înălțându-și neîncredător și întrebător privirea spre patron; mintea îi procesa cu întârziere. „Care-i condiția?” întreabă stinger. „Să-i treceți pe monument și pe răposata de mama, și pe tata, care, mulțumesc cerului, este în viață”. Glasul i se topise într-o brumă de lacrimă în ochii încețoșați. Asistența încremenise. „Vă surprinde că vă cer asta?” Popa era prea copleșit de ciudățenia situației. „Nu” răspunse mecanic. Glasul îi tremurase. Se foise neliniștit pe scaun. Simțea că îi vâjâie urechile. „Cum să-i trec și pe ai tăi? Ei nu-au fost pe front, nu și-au jertfit viața irigând cu sângele lor pământurile patriei?! Ce va zice comunitatea că îți voi trece pe părinții dumitale alături de adevărații eroi?” zise pe un ton ușor iritat. „Nu mă interesează. Pentru mine sunt eroi. Au crescut patru băieți și o fată cum au putut, ba pot zice că s-au spetit și au făcut oameni din noi”. Respira precipitat, incapabil să-și stăpânească emoția. Părintele căzuse într-o stare de prostrație. „Să nu amestecăm lucrurile, părinte! Unu și cu unu fac doi. Dacă nu te legi aici și acum că ți scrii, nu vezi nici un leu de la mine” zise privindu-l fix pe părinte. Ultimele cuvinte de-abia le articulase, după care zâmbise echivoc. Lumea rămase stupefiată, cu simțurile încordate. Patronul făcuse o nouă pauză, apoi continuă cu un glas sec, gutural: „Fiecare am greșit, am pățimit și, poate, a împărțit și bine. Ei, eu, în seara asta, vreau să fac un bine. Viața nu se poate reînnoa de unde ne-ar plăcea, dar asta-i situația”. „Nu pot lua de unul singur o astfel de hotărâre, trebuie să consult și comitetul bisericesc. Chestiunea e destul de gingașă”. „Părinte, nutresc speranța că m-am exprimat destul de bine. Mai multe cuvinte sunt de prisos, n-are rost s-o întindem mai mult” reluă plin de energie, pe un ton ușor răstit. Slujitorul bisericii continua să-l priveas-

că insistent, cu o naivitate înduioșătoare și cu fața luminată, fără să scoată un cuvânt. Îi va lămurii el cumva pe cei din comitet. „Bine!” zise privind în jur cu teamă. Vizibil impresionat, un mecanic-gaterist cu obrazul scofălcit de la masa lor rămase cu gura deschisă ca un ramolit senil. În spatele lui, se auzise un râs înfundat, subversiv; ceilalți zâmbeau cu indulgență. Oarecum nedumerit, contabilul îl măsură pe părinte a doua oară din cap până în picioare și zâmbi subtil. Din murmurul nedefinit al mulțimii se distingeau doar vocea patronului.

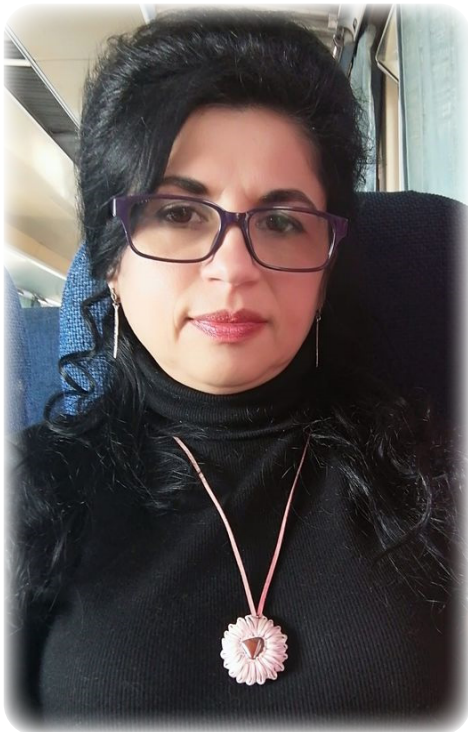
În aerul înserării, noaptea înaintase destul de rapid. Deși întunericul era de ne-pătruns, la lumina becului stradal, se vedea cu ochiul liber că Silivan era șurmuluit, dar pe chipul său se putea citi o mare satisfacție. Ajuns în dreptul casei părintești și căznindu-se să nu se clatine, patronul se gândi să-i dea vestea cea bună și bătrânului, care, de când fiul cel mare ajunsese „săf” cu stare bună, casă cu trei etaje și mansardă, se mulțumea, în sfârșit, de o existență tihnită, uitând de grijile zilei de mâine; până și vecinii îl salutau ca și când ar fi avut o datorie la el. Merita să-l trezească. „Tată, de mâine ești erou. Te-am făcut erou al comunei noastre, pe tine și pe mama, auzi?”. Fața uscată a bătrânului se schimonosi la auzul vorbelor fiului și bolborosi ușor indignat, fiindcă fusese trezit în toiul nopții: „Du-te și te culcă, măi băiete!” și se întoarse pe cealaltă parte, scufundându-se într-un somn adânc, fără vise. Nici nu se ostenise să se ridice măcar în capul oaselor. În casa lui cea nouă, firește, ne-vastă-sa, mai mereu dornică de îmbrățișări pătimășe și sângele aprins, l-a primit cu gabarit depășit la gură; nu dormise deloc, se răsucise când pe-o parte, când pe alta în așteptarea lui, pregătită să-l tămâieze.

Omul de afaceri Silivan băuse votcă, căreia i-a rămas credincios până în ziua de azi. Dimineața, se trezise obosit și fără chef, cu un gust oribil în cerul gurii și cu o durere de cap sfredelitoare. Totuși, trupul lui de bărbat tânăr și sănătos transmitea angajaților firmei sale un sentiment inefabil de plenitudine. Patronului, ziua aceea, i se păruse mult mai lungă și mai apăsătoare decât restul zilelor. Băuse foarte multă apă. Cu chipul sever și încruntat, contabilul îi aruncă o privire mustrătoare, dar tăcea impasibil; șeful lui fusese cel favorizat al sortii, nu el. În definitiv, făcă ce vrea cu banii firmei, important era ca lui să-i iasă leafa.

Cine va trece astăzi prin comuna Petrișoara și va avea curiozitatea să citească numele eroilor căzuți în cele două războaie mondiale de pe monumentul impunător din centru, înconjurat cu lanțuri simbolice, va găsi, la final, și pe cele ale părinților patronului Silivan.

[illegible]

Mihaela Aionesei

Caut și tot caut

un loc unde să mă nasc, mamă
când ai plecat ai luat cu tine
și ultima firimitură de pâine
prin care aş fi putut
respira această lume plină
de nesaț și goliciune.

Caut un loc unde să plâng, mamă
fără să stânesc pe mări uragane
fără să cutremur universul
să cadă stele peste oameni
doar să cuture lumea
ca un cântec nesfârșit de greiere.

Caut un loc de care să mă agăț, mamă
să nu-mi fie teamă pământului
și crucii să mă dau cu totul
când se termină flacăra din lumânare
să lunec încet încet ca frunza pe ape
fix în ochii blânzi ai dumitale.

Caut un loc el mă caută neîncetat
pe mine și parcă simt o umbră
de câine apropiindu-se să-mi lingă
sarea de pe inimă în timp ce
mă pregătesc să-mi reazem tâmpla
de țărâna care-mi ești, mamă...

Singurătatea a câștigat

s-a desprins din osia cerului
s-a apropiat încet pândind după fereastră
a măsurat patul în lung și-n lat
apoi s-a așezat tacticoasă
lângă mine fumega ceva venit parcă din
altă lume
uitându-mă la ea parcă priveam în oglindă
nu știu când mi-au ruginit brațele crucii
nici când diminețile s-au întors
în pâinea din care m-au rupt
fără să mă întrebe dacă vreau să fiu
firul de praf de pe bocancul planetei.

Un amurg crește cu repeziciune
înainte și înapoia mea

și nu mai am timp să trag perdeaua
să opresc anotimpurile care mor în mine
să-i pipăi iubirii dintâi vina.

În pridvorul inimii câțiva îngeri
înregimentați pe viață să păzească
aburul dintre coaste
aruncă o sapă de la unul la altul.
Pe cine îngroapă?
Pe cine dezgroapă?

Cerul parcă-i un lac
m-aș arunca dar mi-e teamă
că Dumnezeu nu e pregătit
să mă primească acum
când nu știu dacă eu sunt eu
ori singurătatea care îmi lasă
în cerul gurii un gust de iască.

Așchiile toamnei

nu s-ar mai departe
de trupul din care
s-au întrupat
de aceea amurgul
este mereu roșu
îl zgândără
cu un cuțit cineva
să ne amintească
de Cel înviat pe cruce
să se nască pentru noi iar și iar
și în timp ce singurătățile
noastre se adună și strigă
câte în stele și câte în lună
să ne oprim din fuga
cea de toate zilele
în care ne pierdem sufletele
să îngenunchem sfioși
să luăm iertare din lertare
iubire din iubire
doar aproape de pământ
simțim mirosul mâinilor
Lui Dumnezeu trudind de zor
cu dragoste să înlocuiască
morții planetei.

Drumul crucii

Își face rondul de seară
în fiecare joi.

Tălpile gustă pe rând,
pietrele, stâncile, pământul.
Sângele se strecoară în râuri
să-și ascundă plânsul.
Zornăitul celor treizeci de arginți
năvălește din gâtul cocoșilor
treziți cu noaptea
încă adormită în pene.
Izbăvirea nu stă
în sânul zilelor senine.
În focuri vii se albesc nopțile
și prind curaj
să înfrunte necunoscutul.
Răbdarea soarbe seva pământului
cum cântăța întunericul.

Să ne temem dar!
Să ne strigăm unii pe alții
până la desăvârșirea
ultimului păcat.
Și-n ceasul cel din urmă
să ne sărutăm ca frații
sufletul pe gură.

Nicolae Crepcia

*
căutăm cu râvnă
în fiecare clipă
emoția
cum albina nectarul
în fiecare floare
(unele flori sunt seci
ca niște femei
istovite de faimă)

și-l căutăm cu ardoare
în fiecare spaimă
pe Dumnezeu
*
nimic altceva

umbra unui nor
întinsă peste priveliști
și peste sentimente

aripa pliată
înlăuntrul zborului

doar atât mai sunt

nisipul istovit
din clepsidră
*
însângerat răsăritul

furtuni
pe după orizont

se-mputinează
vânați de păsări de pradă
porumbeii

și iarăși noapte
doar privighetoarea cântă
cu stelele
cu îngerii
*
păsările îmi sfredelesc somnul
cu cântecele dimineții

prin găurile perfecte
întră soarele
și mă umple cu tinerețe

floarea poeziei se deschide
iluminând
iluminând

efemerida nu știe de noapte
*
un vânt sparge oglinda
și eliberează din adânc
valurile
valurile

și țipătul meu fisurează bezna
prin crăpătură se furișează
în poem
tremurătoare lumina

se-nmulțesc pe fața timpului
ridurile
*

piesă de unică folosință
și personalizată
iubirea
nu poate fi transplantată
într-un alt corp
nici chiar cu tot cu inimă
*

poezia
scorbură cioplită de un fulger
într-un bătrân trunchi
de salcie

adăpost
în care toți avem loc
să ne ascundem
de frică
*

după amiază în rariște de fagi

tu sorbeai
cum o căprioară apă din izvor
timpul frumos
din ceasornicul verii
și eu nu-mi puteam dezlipi ochii
de bujorii sălbatici

o mierlă se cuibărea
într-un ton de tristețe
din tânguirea ei
se înălțau pe zare fluturii galbeni

și de-aceea spun:
viața fără poezie
ar fi o scoică
din care a fost extrasă perla
*

iarba ia forma
trupului meu

în vântul toamnei
devine dor
poem scris
pe aripă de cocor

dus departe departe
dintr-o lume în alta
*

în zidul clipei
tai
o fereastră
atât
numai atât
cât să văd
Cerul

*
timpul hămesit
consumă și ultimul țipăt
al crizantemei

se așază apoi
pe o ramură de ger
și pândește

începe să-mi fie
tot mai frică
de el

Elena M. Cîmpan

Două miracole (sau mai multe)

Motto: „Sunt oameni pe care îi cunoști fără să-i fi văzut vreodată. Pentru mine, Anca face parte dintre aceștia.” (În una din scrisorile trimise de Nae Antonescu, 1 martie, 1978)

Poposind la Bistrița, pe direcția Sibiu – Pojorâta, în vara acestui an, 2024, an în care a împlinit și opt decenii de viață, din care multe și de literatură, și de profesorat, Anca Sirghie și-a lansat cu acest prilej, în mijlocul unor scriitori și jurnaliști bistrițeni (Dorel Cosma, Menuț Maximilian, Victor Știr, David Dorian, Dumitru Bar) cărți nou apărute, printre care „Dialog epistolar cu Nae Antonescu, Editura Techno Media, Sibiu, 2024. Despre acest „Dialog...” am ales să scriu câteva rânduri/ gânduri în cele ce urmează, deoarece lectura cărții mi-a prilejuit un frumos popas, și mie, în lumea profesorilor- intelectuali de altădată, cu acel specific al ei, pe care, poate, unii astăzi nu l-ar înțelege. Ce însemna să nu găsești o carte, pe care doreai să o ai și să o citești, ce însemna să publici cu greu, cum trebuia să mergi la sala de lectură pentru a lucra la câte un studiu de literatură, pentru examene sunt doar câteva tușe ale tabloului de atunci. Dar ce romantice vremuri se trăiau,

cu scrisori, în plic, și cu așteptarea poștașului, pe când stilul epistolar era încă în floare, la concurență cu jurnalele. Așa cum scrie prefațatorul cărții, Florian Roatiș, avem în fața ochilor un dialog între „două miracole”, profesori de limba și literatura română, unul din Sibiu, Anca Sirghie, și celălalt din localitatea Terebești, Satu Mare, un dialog întins pe durata a treisprezece ani, 1976 – 1989, mai mult la distanță, prin scrisori, un dialog început sub semnul lui Radu Stanca și sfârșit odată cu plecarea dintre noi a lui Constantin Noica, aceștia fiind ca două borne de hotar.

Anca Sirghie, pasionată de figuri ale unor personalități legate de orașul ei, Sibiu, pentru că a scris despre Lucian Blaga, Radu Stanca, Emil Cioran, îl apropie cu această carte și pe Nae Antonescu de galeria ei de oameni de seamă, care o înconjoară cu prezența/ absența lor, la tot pasul. Dialogul cu Nae Antonescu începe sub auspiciile aceluiași Sibiu, oraș căruia Anca Sirghie îi poartă o vie admirație și de care se simte și Nae Antonescu atras, numindu-l „cel mai drag oraș al inimii mele”. Nae Antonescu e un profesor aidoma ei, un fel de alter-ego al profesoarei, poate că de aceea l-a și ales, l-a descoperit, care trăia la celălalt capăt de țară, cu școala lui, cu cărțile lui, cu activitatea lui, cu viața lui. Se întâlneau în scrisori, se înțelegeau în privința multor aspecte, devenind astfel încât o tăcere sau o absență mai îndelungată isca grijă, neliniște, tresărire. Cei doi au construit un arc peste timp, peste pământ, găsind motive de admirație reciprocă și subiecte de discutat la distanță. De întâlnit efectiv s-au întâlnit de cinci ori. Încă dinainte, Nae Antonescu avea referințe bune despre Anca Sirghie, de la profesorii Gavril Scridon și Monica Lazăr, prieteni comuni. Numită „a opta minune a lumii” în scrisori, Anca Sirghie s-a bucurat de o prietenie literară, așa cum rar se întâlnește. Biblioteca și viața, cele două surse de inspirație, au contribuit și ele la scrierea acestei cărți.

Portretul Ancăi Sârghie? „O femeie nespuse de inteligentă, cu o aleasă sensibilitate artistică”. Cu aceste trăsături, autoarea scoate la lumină amintiri, destine, lucruri noi și o face cu atâta bucurie, transmisă din scris, determinare și credință în „slova scrisă”, încât cărțile ei, și cea în discuție, sunt pline de optimism, de valori, de repere, dintr-un timp petrecut cu rost, un trecut ce merită cunoscut.

Correspondența între cei doi protagoniști începe cu formulele de adresare progresive, „Mult stimată doamnă profesoară”, „Mult stimată doamnă”, „Mult stimată colegă” și înaintea către „Dragă prietenă”, „Dragă Anca”, și invers, „Stimate domnule Antonescu”, „Dragă și stimată domnule Antonescu”, „Stimate prietene și coleg”, „Dragă prietene”, „Dragă Nae”, se sfârșesc, tot gradual, prin salutări, de la simple urări, „Mult spor”, „Multă sănătate”, asociate cu „Cele mai alese sentimente”, „Cu gânduri bune”, „Cu admirație”, „Cu înțelegere”, „Cu stimă”, până la „Cu prietenie”, „Îți doresc numai zile cu soare și lumină”, „Îți doresc succes și voie bună”, „Cu dragi salutări”, „Te îmbrățișez, cu drag”, ceea ce arată apropiere umană inevitabilă, cu respect și admirație, o evoluție a dialogului care îi sensibilizează pe oameni. Între aceste începuturi și sfârșituri de texte, de scrisori, se adăpostesc adevărate opere de artă literară, scrise cu pricepere, cu talent, fără nicio abatere de la ceea ce înseamnă literatura. O literatură specifică genului epistolar de calitate, de data aceasta.

Dialogul dintre Anca Sârghie și Nae Antonescu este ca un jurnal la două mâini, în care fiecare își are contribuția lui de text, ce adună frământări literare, intelectuale, idei, portrete ale unor scriitori contemporani, prieteni, dintr-un timp rece, așa cum a fost cel dinainte de o mie nouă sute optzecișinouă. Se reface astfel o oglindă a unei epoci, în care toate erau parcă altfel, colaborările la reviste, serbările școlare, călătoriile, bucuriile, greutățile, rutina unui intelectual de rând, ce se străduia să răzbată, sărbătorile, pentru că am spus că această carte se inspiră din cele două vieți, personală și literară, dar o face cu sinceritate, cu încrederea că stilul epistolar merge mai departe. Refacerea unei lumi din scrisori e ca o mângâiere, ca și cum am răfoi împreună un album cu imagini dragi. Anca Sirghie a avut suficient material din care să alcătuiască această carte, numărul scrisorilor fiind mare, cu toate că unele s-au mai și rătăcit. Cartea este opera celui rămas ca să scrie, adică Anca Sirghie, pentru că Nae Antonescu s-a stins din viață în anul 2008.

Este în această carte un amplu cerc al scriitorilor, la care se face trimitere, despre ei există detalii, inedite, chiar, în paginile scrisorilor de schimb. Dintre mărturiile de aur, un exemplu, când Anca îi scrie lui Nae, în ianuarie, 1980: „Ai promis că vii la Sibiu. N-ai ajuns. Dacă izbutești să treci în cursul acestei ierni-primăveri, s-ar putea să-ți prilejuiască o discuție cu Constantin Noica, aflat pentru mai multe luni la Păltiniș și Sibiu. Mi-a făcut zilele trecute o vizită plăcută pentru noi. S-a discutat filosofie, s-a băut cognac și cafea. Am povestit 3 ore la o tensiune intelectuală ridicată.”

Dacă tot am dat un citat reprezentativ, să continuăm cu câteva declarații, ce vorbesc de la sine.

Anca: „Ești același literat serios, ordonat, fecund din toate rândurile ce-ți poartă semnătura.”

Nae: „... Și eu sunt ca Papini, un om urât (mai precis nu sunt frumos; știu că Papini era cel mai urât dintre scriitorii epocii sale?)”

Anca: „Dar dacă nu tu, atunci cine să mă înțeleagă?”

Nae: „Tu te mulțumești să fii inteligentă, fără să-ți dai seama că ești și frumoasă.”

Anca: „Simt nevoia să alerg spre tine prin rândurile acestea.”

„Ce zici, n-am putea întreprinde în materie literară nimic împreună?”

Cu aceste câteva expresii, răzlete, persuasive, cu cea din urmă, mai ales, am găsit răspunsul. Cartea aceasta este rod al dialogului, a celor scrise și a celor nescrise. În Postfața volumului, George Vulturescu aduce un omagiu emoționant, plin de prețuire, profesorului Nae Antonescu, enumerând câteva dintre proiectele desfășurate împreună.

Cartea „Dialog epistolar cu Nae Antonescu”, o carte din scrisori, este opera unui singur expeditor și destinatar, devenit autor, a celui rămas, ales să poarte încărcătura timpului, dorul. Anca Sârghie a adunat text cu text o corespondență valoroasă, cu sentimentul că e literatură. Și cu gândul că nimic nu trebuie irosit din perioada când oamenii erau altfel, vremurile mai grele, dar, totuși, ideile circulau, în căutarea unui interlocutor pe măsură. Este un privilegiu pentru Anca Sirghie faptul că l-a găsit și pentru literatura de astăzi cartea rezultată reprezintă o adevărată comoară, „în adâncuri scufundată”, ca limba română. Pe lângă porunca „Să-ți iubești cărțile!”, a mai apărut una, la fel de frumoasă zăbavă: „Să-ți iubești scrisorile!”

Ion Cristofor

Galeria culturală

La Biblioteca Octavi-an Goga din Cluj-Napoca a fost sărbătorit poetul, eseistul și traducătorul Aurel Rău, care a împlinit 94 de ani. Cu acest prilej

s-a lansat antologia sa POETI DIN PATRU CONTINENTE ȘI MAI MULTE VEACURI (patru volume, editura Ecou transilvan, 2024). O operă impresionantă, rezultat al unei munci de peste 70 de ani. Pentru mine a fost un privilegiu să spun câteva cuvinte de laudă la adresa acestui scriitor ce face cinste culturii naționale și Clujului literar! Merită toate felicitările doamnelor Sorina Stanca și Nadia Fărcaș-organizatoarele acestei lansări de carte!

Dorin NĂDRĂU e numele unui cărturar din SUA, ilustru colaborator la revista CONEXIUNI CULTURALE. Sub egida acestei publicații a apărut recent o carte splendidă, "Fascinanta memorialistică românească" (editura Napoca Star, 2024). Criticul de origine română trece în revistă scrieri cu caracter confesiv, analizând cu sagacitate numeroase jurnale, de la Regina Maria la Petre Pandrea, Mihail Sebastian, Virgil Gheorghiu, Mircea Eliade, Liviu Rebreanu, Noica și Mircea Zăciu și alții. Pentru cei interesați de așa zisa "literatură de frontieră", cartea colegului nostru din Diaspora este una de referință.

Cu o prefață semnată de Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, lucrarea "AVRAM IANCU. Secvente biografice" de Ionuț Țene, apărută la reputata editură Școala Ardeleană (2024) e una foarte serioasă, omagiind figura eroului ardelean la 200 de ani de la naștere.

Bazată pe o vastă bibliografie, pe o laborioasă cercetare, lucrarea istoricului clujean merită citită, căci autorul e dublat de un poet, astfel că scrisul cărții e unul frumos, care te îndeamnă la lectură. Sincere felicitări istoricului și poetului Ionuț Țene. E o lucrare ce merită achiziționată!

Am participat la lansarea unei tinere poete din Baia Mare. Volumul ei, apărut la prestigioasa editură clujeană Neuma, m-a impresionat plăcut. Prin echilibrul expresiei, eleganță și un rafinament necăutat. Sper ca volumul, intitulat "Arborele de cafea", să fie unul de bun augur!

Călătoare neobosită, Sânziana Mureșeanu este autoarea unui volum de poezii intitulat PORȚILE DIN OBIDOS. Acum acest elogiu adus Portugaliei a fost tradus în italiană de reputata Gabriela Lungu. Răsfoiesc cu încântare volumul apărut la Macchione Editore și mă bucur când înțeleg câte ceva. Sincere felicitări poetei și devotei traductoare.

O carte frumoasă ca o sărbătoare, MONEDE și MONADE, recent apărută. Iată un poet, MARCEL MUREȘEANU, pe care l-aș vota oricând pentru funcția de președinte al poezilor! Dacă ar exista așa ceva.

Victor Știr

Bistrița - nostalgie și modernizare - o fabuloasă reconstrucție

Orice vatră a locuirii umane se impregnează de umanul existențelor și cunoașterea presupune cercetarea mai multor straturi ale vieții materiale și umane. Complexitatea acestui demers beneficiază de rosturile și eficiența aducerii sub lupa cercetătorului a zestrei materiale și apoi de așezarea în corespondență cu partea spirituală a umanului. Este ceea ce-și propune prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta în cartea sa Bistrița - nostalgie și modernizare, apărută recent, la Editura Presa Universitară Clujeană din Cluj-Napoca. Este volumul prim dintr-un proiect mai amplu, după cum suntem informați pe copertă.

Bistrița, cândva oraș al pensionarilor mulți ani, „locul unde nu se întâmpla nimic”, sau foarte puține și de interes patriarhal-local, a ajuns după marea industrializare postbelică un oraș în care crearea valorilor se realiza în fabrici și uzine, cum era denumirea vremii, de interes național și, uneori, de agregare europeană prin ceea ce se producea. De perioada liniștită, anteindustrială, se ocupă profesorul Buta, bistrițean get-beget, iubitor al urbei și nu doar la facilul nivel declarativ, ci consacrându-i o seamă de tomuri în care se ocupă de instituții cu rol semnificativ în viața comunității – spital, biserica ortodoxă, sport, aspecte ale vieții sociale, politice, culturale, personalități etc.

Reamintim, prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta este doctor în medicină, autor de zeci, sute de articole științifice și cărți, de asemenea, autor de beletristică – membru al Uniunii Scriitorilor din România, profesor de bioetică la Facultatea de Teologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Revenind la Nostalgie și modernizare, se impune marcarea prezentării unui istoric al urbei de câteva „borne”. Astfel, denumirile latine din oraș au fost păstrate până în secolul al XV-lea, electrificarea s-a petrecut la 1913; până atunci se dădea stingerea, la lăsarea întinericului, și circulația pe străzi era interzisă; în 1886 a ajuns în gară primul tren, iar în 1888 a fost inaugurată stația ferată. În 1919, familia regală română a circulat prin urbe cu un Rollce-Royce, în 1921 se înființează transportul de persoane și mărfuri, iar în 1934, avocatul Corneliu Mureșan este primul român, primar al Bistriței, care procedează la un amplu program de modernizare a localității.

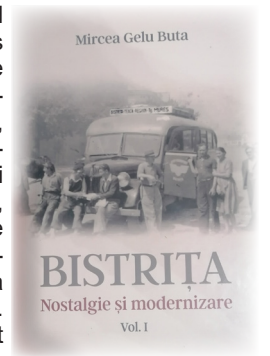
Iubitor al Bistriței tinereții sale, așa cum arătam, profesorul Buta prezintă orașul prin reproduceri ale unor fotografii de epocă clădirile din Piața Morii –Moara Sistematică, Fosta Moară Sistematică, Prefectura, Restaurantul Buraga, alte imobile, fiecare având o scurtă fișă cu informații: proprietarul, anul construcției, date tehnice relevante. Urmează strada Barbu Lăutaru cu casele vechi, dărăpănate, locuite de breasla muzicanților, care le colorau viu, dându-i zonei un farmec aparte. Situat, „cartierul”, pe malul râului Bistrița inundațiile din

1970, casele au devenit de nelocuit și au fost demolate, dispărând și armoniile care animau cenușia viață a artiștilor. Fermecător scris și atractiv în același timp sub aspectul detaliilor, capitolul despre transport în care se poate citi despre trecerea prin zonă a împăratului Austriei Iosif al II-lea, a lui Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga, Bram Stoker, de asemenea, despre societățile de transport și tipurile de autovehicule folosite, chiar despre dezvoltarea pieții auto și a atelierelor de reparații. De o evocare beneficiază autogara veche, de lângă crâșma Troțuș, urmând apoi prezentarea altor aspecte ale transporturilor, până la actuala Autogară. O secțiune aparte a lucrării, prin sensibilitatea cu care este scrisă, prin insistența asupra surselor și detaliilor este „Tarafuri și muzicanți în Transilvania sec. al XX-lea, în care îl găsim pe maestrul Crștof-primul mare muzicant român din Ardeal și Ungaria, consemnat în însemnările lui Iuliu Moisil despre „Maialul Năsăudean”. Artistul a cântat „Desteaptă-te, române”, în 1909, la prânzul instalării parohului Simion Monda din Bistrița-Bărgăului, la Hotel Shaling. Dezvoltarea muzicală a Bistriței înregistrează evenimente cu Carol Goghi, în aceeași măsură interpretări admirabile ale folclorului românesc făcute de o pleiadă de muzicanți amintiți în carte alături de instrumentiști sași de valoare. De excepție: „Elevatul Eugen Vioel Petringelu era nepotul protopopului greco-catolic Ioan Petringelu. Acesta a primit o educație muzicală, încă de la vârsta de 6 ani, reușind să cânte la vioară, acordeon, pian și contrabas. La vârsta de 12 ani, s-a integrat în grupul de muzicanți semiprofesioniști care activau la Casa de Cultură Bistrița.” Cu contribuții artistice remarcabile, Valeria Peter Predescu, Alexandru Jula, Eugen Bolog (Bubi), Cigu și Matilda Pacal Cojocărița, Petru Petrușe, Cornelia Ardelean Archiudean, Anghel Urs, Dumitru Cilica, Ioab Sabadăș, Mihai Varga, Corneliu și Elvira Botoș, Corneliu Moldovan, Prefix 990, Frații Kalman și alții.

Bistrița veche și oarecum desuetă este prinsă în Planul de sistematizare a localităților urbane și rurale, aprobat de Marea Adunare Națională prin Legea nr. 59 din 11 noiembrie 1974 care prevedea, printre altele, înlocuirea imobilelor existente cu cartiere de blocuri, în scopul restrângerii perimetrelor construibile la strictul necesar și folosirea optimă a pământului, care reprezintă o importantă avuție națională.

După sistematizare, niciodată Bistrița nu mai putea fi cea care a fost, și pe coordonatele nostalgiei se înfășoară frumoasa, fermecătoarea poveste a urbei întipărite în memoria afectivă a prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta care o reconstruiește, mai frumoasă, din fotografiile de epocă, din bogăția aducerilor de-aminte și mărturisirile vii, avizate, ale doctor în economie Gheorghe Șanta, fost viceprimar al Bistriței, excelent cunoscător al istorie recente, a faptelor publice bistrițene.

Cartea este o atractivă contribuție la istoria Bistriței, în șirul lucrărilor remarcabile ale profesorului Mircea Gelu Buta.

Elena M. Cîmpan

Portret al artistului, cu cafea

Motto: „Dar ce mai contează cum stau cuvintele așezate pe câmpul înnoirat sau senin al paginii?” (Ioan Radu Văcărescu)

Volumul „Cealaltă cafea”, intitulat „Odă: notificare despre împăcarea sufletului cu trupul” (Editura „Cartea Românească”, Seria „Cartea românească de poezie”, București, 2024), de Ioan Radu Văcărescu, poet, eseist, traducător, președintele Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor din România, de mai mulți ani, e și poezie, și proză, ca o proză lirică, dar și dramatică, elegie, meditație existențială, eseu filosofic, metaforic, despre ființa ajunsă la un capăt de lume, pe un mal, al Vavilonului, „unde șezum și plânsam” și de unde se vede altfel viața, printr-o încercare, din care poetul iese învingător, semn că mai are multe de făcut/ de scris.

Structurată în trei părți, fiecare cu câte un motto din „Divina Comedie”, a lui Dante Alighieri, gradual, din Infernul, din Purgatoriul și din Paradisul, cartea lui Ioan Radu Văcărescu depune mărturie, în fața cititorilor, despre trecerea printr-o operație grea, pregătirea ei, depășirea ei, ieșirea la suprafață, când poetul deschide ochii și îi găsește pe cei dragi în fața lui, ca niște îngeri păzitori. În Prefața cărții, scrisă de Vasile Spiridon, se poate observa empatia criticului față de cel suferind, în general, cu trimitere și la alți confrăți: „Spațiile- suport ale regimului poetic impus de terapia intensivă sunt singurele pe care poetul-pacient (sau pacientul-poet) are puțină să le fructifice ficțional, el având disponibilitatea – investită de harul poetic – de a le reinventa, de a le apropia. Au fost de reținut din partea poetului vorbele lui Mircea Ivănescu: „Numai la spital să nu ajungi./ Numai spre literatură să nu mergi./ Doamne, câtă suferință!”

Cu toate trimiterile către o poezie a durerii/ a durerilor, tonul liric al cărții este unul senin, deschis, optimist, încrezător, resemnat, poate, ancestral, cunoscător al dictonului „Ce este de întâmplat se întâmplă oricum”. De aceea, din credință, din înțelegere, din așteptare, noțiuni atât de bine simțite și stăpânite de către poet, rezultă această „odă” închinată în egală măsură trupului, dar și sufletului, nu ca o gâlceavă între ele, ca în „Divanul...” lui Dimitrie Cantemir, ci ca într-o bună armonie, sensibilă, vulnerabilă, între viață și moarte, cu praguri/ trepte, de trecut, ce există în măsura în care sunt percepute și depășite, uneori.

Îmi doream să citesc cartea aceasta, crezând că este despre o alternativă la o cafea obișnuită, cu accente de timp liber, într-o posibilă lume a fanteziei literare (în acest sens, titlul este în măsură să păstreze „doza” de mister, dacă tot suntem și în mediul medical, al dozelor recomandate), fără să știu că este vorba chiar despre o experiență pe muchi de cutit.

Cine pătrunde în sanctuarul volumului, al „celeilalte cafele”, ca într-un ritual, este protejat de cuvinte, este invitat la visare și la așteptare, cu convingerea că mereu mai există o cafea. Cafeaua cumpărată de la spitalul privat din apropiere, cafeaua adusă de acasă, cafeaua cu prietenii, cafeaua însoțită de o țigară. Culmea! Pe poetul surprins în impasul bolii nu-l dojenește nimeni să nu mai fumeze, să nu mai bea atâta cafea, ci i se permit toate, chiar cu îngăduință, cu empatie, „țigări mai ai?” sună întrebarea din partea vizitatorilor, știind parcă faptul că există elemente de care depinde starea de bine, suportabilitatea, lucruri transmise și prin gândurile devenite text curgător, gata să asigure legătura între elementele

primordiale. Prin „Cealaltă cafea” este păstrată tradiția cafelei, de pe vremea mamei, ce-și dorea o anume cafea proaspăt măcinată, de la Magazinul Mocca. Și cafeaua, de fapt, ține loc de „madele-nă”, proustiană, pentru că ea e prilej de întoarcere în timp, în copilărie, la amintiri cu părinții, cu prietenii, cu iubirea dintâi, iar copilăria, tinerețea și maturitatea trec cu încetinitorul prin fața poetului, gata să păstreze cele mai tainice amintiri. În ochii poetului, deveniți ai cărții, stăruie imaginea tatălui, ajuns în stepele de la Stalingrad, dar fără a atinge decât cu privirea „Catena Alpilor Transilvăneni”, locuri descrise cu sensibilitate, cu nostalgie: „Acolo, pe Sărata sau pe Șerbota, la Piatra Caprei sau pe Tunsu Mare, pe Gârbova sau Acele Cleopatrei. Pe crestele de ametist ale acelor munți mi-am trăit clipele cele mai frumoase ale vieții. Acum, boala își spune cuvântul...”

Dintre toate cafelele cea mai bună este cea după aflarea veștii că totul este bine: „am simțit dintr-odată, din nou, că plutesc, că zbor, la început la câțiva centimetri de sol, apoi tot mai sus (...) M-am înălțat ca un zmeu (...) intrând pe Bălcescu spre Casa Frieda./ Și atunci am simțit mirosul./ Întregul oraș mirosea a cafea./ Cealaltă cafea.” În această confesiune sinceră își fac loc și cafeaua de-acasă, când poetul savurează cea mai bună cafea la masa la care stă și fumează împăcat, „cu ochii ridicați spre ramurile pustii ale mărului și spre fereastra deschisă prin care întrezărește o față de lumină”, cu trimitere ființa dragă, înger păzitor la bine și la greu.

Între un trup puternic, descris ca într-un psalm, cu intonație biblică (Biblia este tot ce citește pacientul în spital, la întâmplare, „Cel mai mult se deschide la Epistola către Romani”), „Doamne, ne-ai dat trup puternic./ Oase de piatră, precum coloanele de bazalt ...Mușchi tari, precum rădăcina trandafirului sălbatic./ și un trup slab, în antiteză, „Doamne, ne-ai dat acest trup slab./ Oase de nisip, risipite de apă și de vânt în văile plângerii./ Mușchi fărămicioși, ca frunzele uscate toamna”, un suflet de poet, „slab și ascuns”, descoperă altă lume, sau tot pe aceasta, o înțelege altfel în acordurile Simfoniei a IV-a, de Schumann, care însoțește volumul, în fundal, mai puternic sau mai estompat, în funcție de gravitatea trăirilor. „Cealaltă cafea” este o carte trăită, în care toamna târzie, spre iarnă, este descrisă cu melancolie, cu expresivitate, în „Cerul, albastru de noiembrie”, „vara de noiembrie” sau „vara lui noiembrie”, „Albastrul înalt al lui noiembrie”, expresii pline de sens, de emoție, cu gândul, poate, la filmul regizat de Dan Pița, „Noiembrie, ultimul bal”, adaptat după „Locul unde nu s-a întâmplat nimic”, de Mihail Sadoveanu.

Din camera unsprezece de spital, poetul scrie: „Până nu ești tu în cauză, n-ai cum pricepe cum stau lucrurile integral...” „Și iată cum scriu cu inima la vedere” nu este, de data aceasta, o figură de stil. Înserarea, libertatea, așteptarea, viața, sunt noțiuni (re)descoperite, după o experiență grea. Și cu atât mai valoroase. Rezultat al acestei trăiri- limită este și această carte, scrisă cu prețul suferinței și al trecerii dincolo de ea, în care „cuvintele perfuzate cu aur amar” au făcut „așteptarea, câine pribeag” să fie cu folos.

Cartea lui Ioan Radu Văcărescu, de căpătâi, de cotitură, de supraviețuire, chiar, „Cealaltă cafea”, este un exemplu elocvent pentru felul în care un cititor poate fi surprins de conținutul paginilor, așa cum mă declar și eu, în sens de solidaritate cu suferința umană, cu poezia.

Const. Mi

Autocomunicarte și comuniune

Problematica fundamentală a poeziilor religioase ale lui Arghezi și Voiculescu rezidă în nevoia de comunicare între **subiectul cunoscător** (eul poetic) și **obiectul cunoașterii** – Tatăl Ceresc. Această nevoie de comunicare este înțeleasă altfel de fiecare din cei doi poeți. Pentru Arghezi, „lumea este reală, iar Dumnezeu îndoielnic, ipotetic, fapt ce incită la căutarea argumentelor în favoarea existenței Sale” (Paul Evdokimov, **Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană**, asociația creștină *Christiana*, București, 1995, p. 92). Pentru Voiculescu, „lumea este cea care are o existență îndoielnică.” (cf. Paul Evdokimov, op. cit., p. 92). De aici reiese **reflexivitatea și tranzitivitatea** limbajului celor doi poeți, ca

să vorbim în termenii studiului **Dubla intenție a limbajului și problema stilului**, semnat de Tudor Vianu. Prin urmare, se poate vorbi de **autocomunicare și comunicare (comuniune)** în poezia religioasă a lui Arghezi, respectiv – Voiculescu.

Spre a înțelege mai bine acest aspect, se cuvine să aducem în discuție studiul Părintelui Stăniloae, **Cuvântul și mistica iubirii**, în care spunea: „Comunicarea între Iisus Cristos și oameni nu se mai face acum (după Înălțare – n.n.) prin cuvântul vorbit, ci prin iubirea Lui comunicată direct, în chip mistic.” (Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, **Ortodoxie și românism**, ediție îngrijită de Asociația românilor din Bucovina de Nord, 1992, p. 233). Eul poetic arghezian continuă să-l vorbească Tatălui Ceresc, la el căutarea făcându-se prin cuvânt. El se adresează cerului care rămâne mut: „L-am chemat un veac întreg/ Dar nici azi nu-l înțeleg”. Refuzul nelimitatului de a comunica scapă rațiunii limitatului. Psalmistul arghezian nu se mulțumește doar cu simpla căutare sau plâsmuire a divinității („Ard către tine-ncet ca un tăciune/ Te caut mut, te-nchipui, te gândesc”), ci va recurge la gestul disperat al provocării, la îmboldirea Tatălui Ceresc: „Dacă-ncepui de-aproape să-ți dau ghes,/ Vreau să vorbești cu robul tău mai des” – s.n. Obsedat de ideea singurătății chinuitoare, psalmistul realizează că **refuzul sacralului de a comunica duce la degradarea profanului**: „Tare sunt singur, Doamne, și pieziș/ Copac pribeag uitat în câmpie/ Cu fruct amar și cu frunziș/ Țepos și aspru-n îndârjire vie.” (**Tare sunt singur...**). Drama singurătății psalmistului din psalmul mai sus citat e pusă în lumină atât **la nivel imagistic (copacul pribeag uitat în câmpie, toposul – câmpia – având aici rolul de a releva, prin întinderea aproape incomensurabilă, ideea de aneantizare a profanului, idee augmentată de cei doi determinanți ai substantivului copac: pribeag și uitat), cât și la nivelul procedurilor artistice: remarcăm folosirea excesivă a epitetelor cu valoare descriptivă, spre a ilustra degradarea profanului, ca urmare a absenței sacralului, a noncomunicării acestuia.**

Versurile citate din psalmul **Tare sunt singur...** ilustrează cel mai bine ideea că psalmii arghezieni au ca nucleu **autocomunicarea psalmistului**, în strânsă legătură cu acest aspect aflându-se **teatralitatea gesticii eu-lui**, în actul său de căutare a sacralului. Aceasta presupune:

- **căutarea propriu-zisă**: „Mă tot uit în cer, mă tot uit în pământ,/ În baltă și stuh/ Și adânc în văzduh.” De observat din aceste versuri că cele două spații de investigație (prin intermediul cunoașterii senzoriale) sunt **astralul și teluricul** (toposuri constante în lirica religioasă argheziană), iar prezența iterativului **tot** sugerează o căutare aproape perpetuă, dar și **ieșirea la rampă a actorului**, spre a se autocomunica.

- **căutarea la modul imaginar**: conștient de faptul că prima treaptă a cunoașterii (cea senzorială) este ineficace, psalmistul plâsmuiește un Dumnezeu al propriului univers interior: „Ard către tine-ncet ca un tăciune,/ Te caut mut, te-nchipui, te gândesc”. E vorba aici de ceea ce Nichifor Crainic numește **contemplația imaginativă** (Nichifor Crainic, **Sfințenia – împlinirea umanului**, Editura Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 124) a celui **deus absconditus** (cum îl numește criticul Nicolae Balotă), care nu numai că refuză să i se arate eu-lui, dar și sau mai ales să-i dea un semn al acceptării demersului plâsmuirii; noncomunicarea cu enoriașul, concretizată în muțenie, se transmite și acestuia. Am putea spune că în acest caz avem de-a face cu **teatralitatea unui mim**.

- **așteptarea**: „Toată ziua-n drum mă uit/ Și-aștept ziua ca să uit./ Va veni ori nu mai vine?” Și în acest caz este vorba de o **acțiune regizată**, conturată cu ajutorul verbelor la indicativ prezent („**mă uit**”, „**aștept**”), precum și prin intermediul construcției temporale „toată ziua”.

- **așteptarea împinsă până la limita suportabilității naște îndoială**: „Tu ești? L-am întrebat./ Că mi se pare/ Să te cunosc dintr-o asemănare./ Te-am zărit cândva./ Poate că-n vis/ Te-oi fi găsit pe undeva și scris.” Incertitudinea face parte din strategia teatralității, jucată cu genială artă de psalmist: în ciuda „semnelor” existenței divinului, îndoiala persistă, pentru că are la bază **ambiguitatea asemănării** între Creator și creatură și pornește din **contemplația sensibilă**. Aceasta – notează Nichifor Crainic – „se realizează prin mijlocirea simțurilor și prin transformarea senzațiilor câștigate în sisteme mintale ce trec dincolo de obiectul contemplației.” (Nichifor Crainic, **Sfințenia – împlinirea umanului**, Editura Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 123).

Se poate lesne observa că psalmistul arghezian, fiind conștient de imposibilitatea comunicării prin cuvânt cu sacralul, recurge la gesturi teatrale, spre a se autocomunica, mimând în fond dialogul cu Tatăl Ceresc.

*

Spre deosebire de psalmistul arghezian, eul poetic voiculescian îl caută pe Dumnezeu cu inima, comunicarea între sacru și profan făcându-se – cum spunea Părintele

Stăniloae – prin iubire, căci numai iubirea face posibilă comuniunea transcendentului cu imanentul. Această iubire hristoformatoare – după cum opinează Mitropolitul Nicolae Mladin – „e nu numai expresia unirii noastre cu Hristos, (...) ci și puterea prin care devenim asemenea Lui, ne transformăm în El...” (Mitropolitul Nicolae Mladin, **Asceza și mistica paulină**, Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 172). Dar care este accepția termenului **inimă** în teologia mistică? „Inima – notează Placide Deseille – este **centrul sufletului**, creat după Chipul lui Dumnezeu și orientat tainic spre El, (...) este prin excelență **locul vieții duhovnicești**...” (Placide Deseille, **Nostalgia ortodoxiei**, Editura Anastasia, București, 1995, p. 166). (s.n.). În isihasm, locul de întâlnire a credinciosului cu Dumnezeu este **inima – locul de unde începe urcușul spiritual, întru devenirea ființei duhovnicești**. O bună parte a poeziilor de factură religioasă ale lui Voiculescu, având în centrul lor isihia, sunt adevărate **rugăciuni**, prin care poetul se află în dialog cu Părintele Suprem.

Idealul ortodoxiei este îndumnezeirea omului sau cum spune teologul Paul Evdokimov – **inhabitarea divinului în uman**. (Cf. Paul Evdokimov, **Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană**, asociația creștină *Christiana*, București, 1995, p. 104). Aceasta are două aspecte: **comuniunea și extazul mistic**. Referindu-se la Îndumnezeire, Părintele Stăniloae consideră că aceasta „este desăvârșirea și deplina pătrundere a omului de Dumnezeu.” (Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, **Spiritualitatea ortodoxă**, Editura Institutului biblic și de Misiune al BOR, București, 1992, p. 309). Părintele Profesor Stăniloae vorbește despre două modalități de coborâre a lui Dumnezeu în om: „Printr-o coborâre, Dumnezeu așează în noi lucrarea dragostei divine față de El, prin cealaltă Se deschide El în fața dragostei noastre cea de la El, care acum îl caută. Întâi ne iubește Dumnezeu cu o astfel de iubire, încât ne face și pe noi să-L iubim.” (Cf. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, op. cit., p. 283-284).

Dragostea curată (sintagma îi aparține Părintelui Stăniloae) este, în egală măsură, una **progresivă și unitivă**, căci „înnaintând prin rugăciunea lui Iisus, la rugăciunea mintală din inimă, ceea ce ne susține în acest efort e dragostea față de Iisus, care crește continuu, făcându-ne printr-o imagine spirituală a chipului Său Duhovnesc, după chipul Său și simțindu-L tot mai unit cu eul propriu.” (Cf. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, op. cit., p. 269).

În ortodoxie, relația dintre Creator și creatură e binară, cei doi termeni căutându-se spre a forma un TOT – expresie a comuniunii mistice. Ilustrative sunt poeziile **Vizita, Umbre premergătoare** (vol. **Gânduri albe**) și **Te aștept: intră** (vol. **Clepsidra**). În poezia **Vizita**, desăvârșirea spirituală ia forma comuniunii, prin inhabitarea sacralului în profan: „Eu nu știu dacă voi putea urca vreodată la Tine./ Tu însă, Doamne, cobori când vrei: măcar în treacă/ Vino, te aștept în cămăruța la mine.../...Cum n-am pe nimeni, nici zăvor, nici lacăt,/ Pune straja Ta la ușă și la fereastră./ Să nu intre peste noi nici bine nici rău/ Care să tulbure petrecerea noastră./ O zi întreagă, Doamne, să fiu al Tău.” Sub aspect structural, cele două catrene au, la nivelul grupului verbal, câte două nuclee. Unul negativ, iar celălalt afirmativ. Turnura negativ-dubitativă a primului vers din primul catren pune clar în evidență conștientizarea faptului că omul nu poate trece de propriile limite, în timp ce divinul, prin libertatea sa de mișcare poate estompa barierele peste care în mod obișnuit limitatul nu poate trece: „Omul e însă incapabil să iasă din proporțiile naturii actuale prin propriile sale puteri (...) De aceea nemărginita dragoste a Lui pentru creaturi pune în lucrare energiile harului, ca activând în concordanță cu voința noastră de perfecțiune, să ne dilate progresiv și supraomenește până la proporțiile convenabile unirii mistice.” (Nichifor Crainic, op. cit., p. 115). Acesta este și scopul „vizitei” pe care o așteaptă poetul credincios. Nucleul afirmativ stabilește raportul dintre cei doi termeni ai comuniunii mistice, natura verbelor fiind elocventă în acest sens: dacă **subiectul** (sau **agentul**) este **activ („vino”, „cobori”)**, **obiectul** (sau **pacientul**) este **pasiv („te-aștept”)**. Din perspectiva acestui raport, forma negativă a ultimului vers are înțelesul unei declarații de acceptare totală a inhabitării divinului. Așa se explică prezența pronumelui negativ „**nimeni**” care, intrând în relație cu verbul la negativ „**n-am**”, conturează nevoia imperioasă a prezenței lui Dumnezeu în cămăruța sufletului credinciosului.

Omul duhovnicesc se situează deasupra binelui și răului – atribute ale profanului. Turnura negativă a versului al doilea din cel de-al doilea catren accentuează nevoia expresă a prezenței divinului în viața credinciosului. De observat că **unirea mistică este precedată de paza inimii**; de aici și tonul imperativ al solicitării: „Pune straja Ta la ușă și la fereastră.” Făcând referire la starea de nepătimire (detectabilă în primele trei versuri ale celui de-al doilea catren), Kallistos Ware scrie: „Fundamental, este o stare de libertate spirituală în care omul poate înainta spre Dumnezeu cu un dor nepotolit.” (Kallistos Ware, **Împărăția secretă**, asociația creștină *Christiana*, București, 1996, p. 93). Ideea de abandon total în brațele Tatălui Ceresc – ce transpune din ultimul vers – este reliefată prin două construcții speciale: superlativul stilistic cantitativ „**o zi întreagă**” și adverbul restrictiv „**numai**”, care realizează conexiuni între **agent și pacient**. Cele două construcții, în contextul versului („O zi întreagă să fiu numai al Tău”) fac referiri la un timp subiectiv, excesiv dilatat, al comuniunii mistice (prin iubire) între sacru și profan.

Efectul ultim al rugăciunii isihaste – așa cum apreciază Sf. Ioan Scărarul – este „o lumină infinită pe care o vedem cu ochii minții, (...) lumină ce vine de la Hristos.” (Apud. N. Crainic, op. cit., p. 139). Acest aspect îl întâlnim în poezia **Umbre premergătoare**, unde eul poetic își manifestă cu sinceritate credința, dragostea și nădejdea. Inhabitarea divinului în uman, concretizată aici în lumina mântuitoare, se află în relație cu așteptarea (aspect pe care l-am sesizat când am discutat poezia **Vizita**): „Doamne, aștept să coboară în mine, mult râvnitul Tău soare/ Lumina mântuitoare”.

Partea a doua a poeziei **Te aștept: intră** (distihurile 6-8) ilustrează metaforic **nevoia de inhabitare a sacralului în profan**. Abundența verbelor („**stă**”, „**face nazuri**”, „**sare**”, „**s-aprinde**”, „**apucă atacuri**”) vizează câteva componente ale toposului ideal spre care inima tânjește să ajungă prin iubire: **raiul, scări de cer, punți peste veacuri**. Din această perspectivă, **invocația** din versul final („Intră, Doamne, acolo, la ea în piept”) relevă faptul că

singura condiție de realizare a purificării – condiție sine qua non de a ajunge la comuniunea sacrului cu profanul – este ascultarea de Dumnezeu. Versul final traduce opinia lui Nichifor Crainic potrivit căreia „Îl iubești pe Dumnezeu nu cu inima ta, care e cu totul insuficientă, ci cu iubirea Lui turnată în inima ta.” (Idem, p. 193). De aici și forma de **rugăciune** pe care o ia poezia.

Un alt aspect caracteristic pentru calea unitivă a sacrului cu profanul (comuniunea mistică de care aminteam) este **extazul mistic**. Potrivit etimologiei grecești, **extazul mistic** înseamnă **ieșirea din sine și căutarea lui Dumnezeu cu inima**: „...ieșind cu totul din sine și devenind întreg al lui Dumnezeu, omul vede o lumină dumnezeiască...” (Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, op. cit., p. 282). Această ieșire din sine este imaginată de Voiculescu în poezia **Doamne** (vol. **Clepsidra**) prin metafora inimii ce înflorește: „Slavă Ție, că n-am rămas în temnița humii./ Ci slobodă, spre cer, înfloritoare/ Inima mea nu mai întârzie:/ Zbucnește afară în limpezi petale/ Să lege rod tainic...” Decelăm din versurile citate mai sus două aspecte ale manifestării extazului mistic, despre care vorbește Nichifor Crainic: extazul mistic este însoțit de o imensă bucurie, iar dragostea e una care „dăruiește direct”. (Nichifor Crainic, op. cit., p. 203). Din aceste considerente, ideea morții nu mai este receptată din perspectiva profanului, cu spaimă, ci ca o „Prăpastie, cu adânc de fericire”, căci – spune același Nichifor Crainic – „Nu este vorba de o moarte propriu-zisă, ci de o moarte aparentă.” (Nichifor Crainic, op. cit., p. 203, 204). Consecința acestei fericiri care însoțește extazul mistic este cunoașterea **palei de fum** venite de la Tatăl Ceresc. E vorba de un extaz „cu răpire, cu absorbirea în sus a corpului însuși.” (Nichifor Crainic, op. cit., p.205) : „Furtuna extazului mă va urca, poate,/ Peste vâmile și stavilele toate,/ Într-o pală de parfum, Doamne, până la Tine.”

Sfânta Scriptură ne-nvață că drumul spre Dumnezeu este **Calea Domnului** (cf. **Matei, 3:3; 11:10; Marcu, 1:3; Luca, 1:76; 3:4-5; Ioan, 1:23; Fapte, 16:17; Romani, 11:33; Evrei, 3:10**). La inima lui Dumnezeu nu se poate ajunge decât prin Cristos, iar modalitatea de a accede pe Calea Fiului este **rugăciunea isihastă**. Numai o astfel de rugăciune poate întinde o punte de legătură între sacru și profan: „Inima se deschide în toată măsura receptivității sale, spre proiectarea în om a tainei întrupării, a inhabitării Cuvântului, înfăptuită și perpetuată deja prin Euharistie.” (Paul Evdokimov, op. cit., p. 145). Acest aspect punctat de către teologul Paul Evdokimov transpare din poezia **Inimă a lui Dumnezeu** (vol. **Călătorie spre locul inimii**): „Inimă a lui Dumnezeu, Doamne lisuse Cristoase,/ Cel ce-Ți gâlgâi până jos, în adâncimi/ Deschide-Te rugăciunilor noastre sfoase,/ Dulce miez al misterioasei Treimi.”

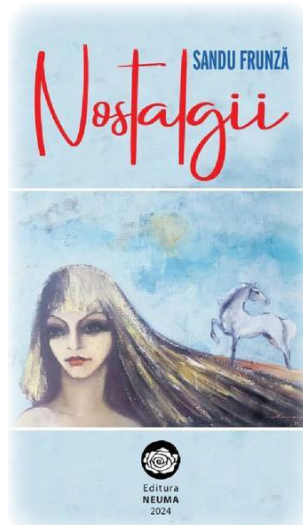
„Nimeni nu-L poate cunoaște pe Dumnezeu dacă nu se cunoaște mai întâi pe sine – spune răspicat teologul Paul Evdokimov. Iar această cunoaștere de sine nu se poate realiza decât prin purificarea inimii de patimi. Viața mistică este „esențialmente viață în divin” (Paul Evdokimov, op. cit., p. 97), iar locul întâlnirii credinciosului cu Dumnezeu, locul comuniunii sacrului cu profanul, prin iubire, este **INIMA**. Mistica răsăriteană pune în centrul vieții sale rugăciunea lăuntrică și neîncetată, până ce **omul devine rugăciune întrupată**. (Paul Evdokimov, op. cit., p. 114). Aceasta este ideea fundamentală a poeziei **Călătorie spre locul inimii**: „Doamne, spre locul: inimii noastre? Inimii Tale? Țndreptează/ Pașii rugăciunii oboșită de cale,/ Acolo unde deodată mintea se deșteaptă trează,/ În amiaza Eternității Tale.” Acesta e idealul omului religios: **intrarea în timpul sacru**, specific eternității dumnezeiești. Trăirea credinciosului în prezentul etern este tema poeziei **Contemporan** (vol. **Clepsidra**): „Chiar dacă ești la infinit de mine,/ Dar știu că ești și-Ți cat Împărăția,/ Nu-mi mai trăiesc în van nimicnicia.” Nucleele declarative din versurile citate pun în evidență dragostea enoriașului ca factor de comuniune mistică și extaz. Sf. Dionisie Areopagitul spunea despre iubirea mistică următoarele: „Iubirea dumnezeiască este extatică; ea permite celor ce se iubesc să nu fie ai lor înșiși, ci ai celor care îi iubesc.” (Apud Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, op. cit., p.263). Plecând de la aceste considerații, ultimele trei versuri citate trebuie înțelese ca ecou al vorbelor Sf. Ap. Pavel, care declara Galatenilor: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (**Galateni, 2:20**). Comuniunea sacrului cu profanul înseamnă iubire reciprocă, înseamnă iubirea celui dintâi de către cel de-al doilea, până la uitarea de sine.

Cărți primite la redacție

Mircea Daroși

Sandu Frunză, un poet al metaforei

Cunoscut în lumea academică prin lucrările sale de filozofie și teologie, profesorul univ.dr. Sandu Frunză pășește cu entuziasm în spațiul intim al poeziei. Un spațiu în care se întâlnesc iubirea, sacrul și filozofia, scăldate în lumina propriului său univers. După ce a scris numeroase articole, cărți și eseuri cu o largă rezonanță culturală, își face debutul literar cu trei volume de poezii, dezvăluindu-și o altă latură a personalității sale, aceea de poet: „Iubirea ca un vis infinit dăruit unei clipe” (Editura Eikon, 2023), urmat de „Dulcea mea toamnă” (Neuma, 2024) și recent cu volumul „Nostalgii” (Neuma, 2024). Poeziile celui de-al treilea volum sunt însoțite de 10 tablouri ale pictorului Florea Gușă din Rodna, trecut prea devreme în lumea veșniciei, dar readus în actualitate prin străduința prietenului său, prof.univ. Gherasim Solovestru Domide din Baia Mare. Este o idee minunată care aduce un plus de valoare universului poetic al autorului, prin impletirea armonioasă a versurilor cu imaginile color ale renumitului pictor de la poalele Munților Rodnei. Sandu Frunză își structurează poeziile în cinci capitole pe care le intitulează metaforic: **Dansând în amurg**, **Seducătoarea**, **Amintiri din Paradis**, **Urme pe cer** și **În lanurile de lumină**. Toate au o pronunțată dimensiune nostalgică, dovadă și titlul volumului, dar și o bogată paletă de reflecții existențiale. Capitolul „**Dansând în amurg**” cuprinde 20 de poezii încărcate de cugetări prin care „lumea i se pare mai bogată în sensuri și secrete”. În centrul acestei abordări este așezată iubirea, cel mai puternic sentiment uman care își găsește ecou în întreaga sa ființă: „Ca un vis care trece strada/ între imagine și cuvânt/ Du-mă iubire/ Până în brațele iubitei mele/ născută din visul meu diurn/ fugită aievea din stele” (Ia-mă iubire). Sandu Frunză scrie o poezie modernă, sinceră, sensibilă și expresivă, îmbrăcată în haina strălucitoare a metaforei prin care poetul își etalează capacitatea emoțională și își întrupează povestea de iubire: „Doamne/ Dă-mi puterea să mă înec în ochii ei/ ca într-o zi liniștită de toamnă/ și numai bătaia inimii ei să mă poată salva/ și numai îmbrățișarea ei să mă mai poată aduce la viață/Mi-e dor de undele lacului în care vibra chipul ei/ ca o floare de lotus crescând din sufletul meu/ ca într-o poveste de dragoste ce nu se vrea rostită/ în ciuda pasiunii pentru storytelling/ împărtășită (Dă-mi Doamne). Pe aripile poeziei, Sandu Frunză se întoarce la originile iubirii: „Încă de la începuturile lumii/ Te-am așteptat/ Ca flacăra unei lumânări/ să îndulcești / întruparea lumii / de vise și iluzii./ O ceară miraculoasă/ care în topirea ei / ne face să fim una! / O singură tăcere” (Te-am așteptat). Pentru poet, simplitatea și naturalitatea se transformă într-un spectacol inedit pe care îl contemplă, precum un pictor impresionist: „Ca un spectacol alb/ contrastând cu cenușul vieții/ ce revelare a luminii ascunsă/ în sufletul anonim al lumii/ ne oferă corcodușii/ Ce încântare a florilor/mărunte/și delicate/ precum noi uneori” (Corcodușii). Contrastele invocate se interferează cu realitățile vieții cotidiene. Mereu în dialog cu iubita, Sandu Frunză este preocupat și de adevărurile biblice privind începuturile vieții pe pământ: „Toți îmi ziceau că tu/ Ca în poveștile cu androgin/ai fost creată din coasta mea/Ceea ce poate să însemne/un paradis sau un infern” (Rai sau Iad). În capitolul „**Seducătoarea**”, poetul recurge la filozofia vieții, a vieții pământene și a celei de dincolo, aflată sub semnul timpului și al morții: „Moartea/ este o apă/ce se scurge/ În mine/ În tine/ Și în celălalt” (Moartea ca o scurgere de apă) sau „Moartea aleargă sălbatecă prin noi/ E crucial s-o îmblânzim/s-o dresăm să țină pasul cu viața” (Iubirea și viața și moartea), dar în stil păunescian el spune: „Murim câte puțin în fiecare zi/Așa ne învață viața și poezii/ Filozofii ne mai salvează spunându-ne/ că numai atunci când credem/că moartea e mai importantă decât viața/suntem într-o situație păguboasă/și spiritual și în registru medical” (Tu bucuria mea). Capitolul „**Amintiri din Paradis**” începe cu poezia „**Prin Maramureș**” în care prezența iubitei i se dezvăluie ca o Poartă deschisă ce cuprinde „toată bogăția de timp și de eternitate”. În călătoria sa imaginară prin acest ținut, poetul face reclama horincii tradiționale, elixirul zeilor pământestii, dar aduce și un omagiu maramureșencilor: „...niște femei/ pe cât de vâjnoase pe atât de dragăstoase,/ gata copii frumoși să nască” (Odă horincii din Maramureș). Prietenului său Gherasim Domide, însoțitorul legendarului Florea Gușă, îi dedică câteva poezii pline de sensibilitate și aleasă prețuire: „Omul de poveste/Gherasim/ Prietenul meu/care iubea toamna/și Valea Roșie din Baia Mare/ O flacăra în care ard/ energiile curate/ ale Munților Rodnei” (Despre prietenie), „un neîmblânzit de trecerea timpului”. Pe fondul luptei dintre lumină și întuneric este structurată poezia „Însoțindu-l pe poet în urcușul său”, dar și altele: „În războiul cu mine însumi/ Cuvintele m-au invadat fără număr/ Au învins cu duhul lor însângerat/ cu fiorul lor albastru/ Atunci trecutul m-a ajuns din urmă/ m-a bătut pe umăr/ și m-a redat vieții mele”. Ultimul capitol intitulat simbolic „**În lanurile de lumină**” sunt oglindite chipurile dragi ale unor personaje apropiate sufletului său: mama, tata, sora, fratele și, nu în ultimul rând, pictorul Florea Gușă de pe Măgura, evocări nostalgice de o rară sensibilitate prin care străbate ca un fior iubirea și neuitarea. Sublime sunt versurile din poezia „**Fericirea numită Mama**”, care ne amintește de fericirile evanghelice: „Fericirea poartă numele tău/Ascuns în cântări de sărbătoare/ purtate de copii de la o casă la alta/ ca într-un ritual al renașterilor viitoare/ trecând dintr-o viață în alta...” Sandu Frunză nu este numai un veritabil om al catedrei, ci și un bijutier al cuvintelor, cărora le dă neasemuite valori artistice: „Cuvintele îți aprind imaginația” îți taie respirația”, te devoră mut”. Poemele au și o tentă religioasă pusă pe seama formației sale intelectuale, dar și a cunoașterii vieții tradiționale. Cu o poezie autentică și un talent care stăruie cu prisosință în actul său de creație, Sandu Frunză poate sta la masa poezilor „să se înfrupte din marele praznic al poeziei”.

Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” Bistrița

Bilet 80 RON
iabilet

duminică
15 DEC
ora 16.00 și ora 20.00

LA CÂȚIVA OAMENI DISTANȚĂ DE TINE

Regia
Radu Afrim

Text
Dan Coman

Distribuție
Marius Manole
Flavia Giurgiu

Marius Bodochi
Mirela Oprișor

Natalia Călin
Ștefan Iancu

Scenografie
Sabina Vesteman
Bianca Vesteman

Redacția:

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul

Marcă înregistrată

Director: Menuț Maximinian; **Redactor șef:** Olimpiu Nușfelean; **Editor coordonator:** Gabriela Ciomei; **Redactori:** Elena M. Cîmpan, Icu Crăciun;

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; **Tehnoredactare:** Claudiu Moldoveanu;

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximinian - președinte,

Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximinian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul

